

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

21e jaargang
nummer 5
Mei 2021

KERKBEHEER

Werkzaam Vermogen

*Investeren als een goed
rentmeester*

*Bureau Buitenland
Kerkbeheer: Terugblik*

DONEREN,
COLLECTEREN,
INFORMEREN EN MEER!

Stichting Kerkelijk Gelddbeheer is dé financiële dienstverlener aan Protestantse kerken en aanverwante instellingen. Bij SKG kennen we de kerkelijke markt als geen ander!

Veel kerkelijke gemeenten hebben de Appostel app met bijbehorende webwinkel SKG Collect tot tevredenheid in gebruik.

Met de Appostel app heeft u al uw kerkzaken digitaal en AVG-bestendig:

- ✚ geld werven en collecteren
- ✚ informeren met agenda, nieuwsberichten en kerkbode
- ✚ communiceren naar uw gemeenteleden

Voor meer informatie en een demonstratie kijkt u op appostel.nl of skggouda.nl

HAGE Historisch Interieur ADVIES

Neem nu contact op:
Margriet Hage
06 45 032 249

hageadvies.nl
margiet@hageadvies.nl

Advies en praktische hulp bij het behoud en onderhoud van historische kerkinterieurs. Van kerkenbanken tot kroonluchters, van grafzerken tot Avondmaalsstel.

- Advies over dagelijks onderhoud
- Hands-on cursussen voor koster en beheerders
- Onderhoudsplanung
- Restauratiebegeleiding

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom De kerk in het post-corona tijdperk	5
Agenda	6
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Als er een tijd is om te investeren is het nu!	7
Werkzaam Vermogen Diverse voorbeelden	10
Opinie Praten met de dominee over het werk	17
In dienst van de kerk Erik van der Spek	18
VKB Partner DB Arbo Advies B.V.	20
VKB Partner Kerkvitaal Gemeenteadvies en -begeleiding	21
Maandelijks cartoon	23
De orgelbank	23
Predikant en kerkbeheer René van Loon	24
Vraag van de kerkrentmeester Auteursrechten blijven ons boeien	27
Bureau Buitenland Kerkbeheer: een terugblik	28
Recensie Investeren als een goed rentmeester!	31
Cijfers die spreken Kwantitatieve sturingsinformatie van belang, ook in de kerk	32
Regionale ontwikkelingen	34
Actueel GCB en beleggen	35
Onderscheidingen van de VKB	38

Goed voorbeeld doet goed volgen

Ik mag nu het eindredacteurschap overnemen van Bert van Rijssen, het stokje wordt doorgegeven. Voor u als lezer verandert er waarschijnlijk niet zo veel. Ik borduur voort op het werk dat voor mij is gedaan en geef daar hier en daar natuurlijk wel mijn eigen draai aan. Goed voorbeeld doet goed volgen!

Zo is het ook in dit nummer van *Kerkbeheer* dat gaat over 'werkzaam vermogen'. We zijn als redactie op zoek gegaan naar 'best practices', iets dat door velen in het meest recente lezersonderzoek over *Kerkbeheer* werd genoemd als wens. U vindt in dit nummer een uitgebreid artikel met voorbeelden van gemeenten die op de een of andere manier hun vermogen op zo'n manier inzetten dat het werkzaam is voor de gemeente van Jezus Christus.

Ideeën waar u misschien nog nooit aan had gedacht. Wellicht past een van die voorbeelden heel goed bij de situatie in uw gemeente. Doe er uw voordeel mee! En wees niet bang om er uw eigen draai aan te geven.

Wilnanda Hukom
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB

Drs. F.H. Buddenberg, Zoetermeer, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid

Ereleden

D.G. Bijl, drs. G. van Soest,
mr. P.A. de Lange en drs. C. de Raadt

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, W.J.
Hukom, eindredacteur, E. van Rijssen,
N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden
van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen

€ 30,30 per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 28,30 per abonnement en 11 en meer abonnementen € 26,25 per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 33,35 per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 9 procent btw. ISSN 1568-8712. Abonnementen lopen van 1 april t/m 31 maart. Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers per jaar (juli/ augustus en november/ december zijn gecombineerde nummers).

Oplage & druk

5.000 ex. © mei 2021 - Verloop drukkerij

Foto omslag

iStock

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overal waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;
- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;
- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

De kerk in het post-corona tijdperk

Op het moment dat ik deze column schrijf, hebben premier Rutte en minister De Jonge zojuist hun openingsplan met versoepelingen van de lock-down bekend gemaakt. Het ziet er naar uit dat we in de loop van de zomer weer terug kunnen keren naar 'normaal'. De hamvraag is natuurlijk wat onder 'normaal' moet worden verstaan.

Persoonlijk zie ik de oplossing van de coronapandemie als een kortetermijnprobleem. Ten grondslag aan de coronapandemie ligt een veel structureler probleem. Namelijk dat de balans tussen economie en ecologie uit het lood is geslagen. De planetaire grenzen van het ecologisch plafond worden systematisch overschreden waardoor deze pandemie een kantelpunt zou moeten zijn voor ander beleid om te voorkomen dat deze catastrofe zich herhaalt.

In deze column moet het natuurlijk vooral gaan om de vraag wat de consequenties zijn voor de kerk in het post-corona tijdperk. In de eerste plaats is een compliment op zijn plaats voor al die kerkrentmeesters in den lande, die op een adequate wijze hebben gereageerd op het feit dat fysieke kerkdiensten de afgelopen maanden nauwelijks mogelijk zijn geweest. Op grote schaal is geïnvesteerd in digitale middelen om kerkdiensten online te volgen en andere digitale communicatiemiddelen zoals Instagram, Facebook, WhatsApp, etcetera, waardoor een vrij grote 'community' is ontstaan, die deelneemt aan allerlei activiteiten.

Doordat er veel is gedaan om te voorkomen dat het kerkelijk leven helemaal stilviel is de terugval in de collecte-inkomsten meegevallen ten opzichte van de sombere verwachtingen in april vorig jaar. Een mooi voorbeeld van pro-actief kerkbeheer.

Wat zijn de consequenties hiervan voor de kerk als we na de zomer weer 'normaal' kerk kunnen zijn? De somberaars zien de coronapandemie als aanleiding dat de teruggang in het kerkbezoek versneld zal doorzetten. Ik ben daar minder pessimistisch over. De geïntroduceerde digitale communicatiemiddelen hebben tijdens de lockdown ervoor gezorgd dat de continuïteit van de geloofsbeleving kon worden gewaarborgd. Dat geldt evenwel veel minder voor dat andere aspect van een geloofsgemeenschap, namelijk het met elkaar vormen van een gemeenschap. Het online volgen van een kerkdienst kan nooit concurreren met het beleven van het gemeenschapsgevoel bij een fysieke kerkdienst. 'Digitaal koffiedrinken' met elkaar na afloop van een online-dienst blijft behelpen, dat moet je toch fysiek met elkaar kunnen doen.

Verheugend is ook dat de opbrengsten van de Actie Kerkbalans 2021 redelijk op peil zijn gebleven. Dat geeft moed voor de toekomst. Wat ik ook als een groot voordeel beschouw is dat de introductie van een groot aantal apps een methode is om een brug te slaan naar de millennials, de leeftijdsgroep tussen de 20-35/40 jaar, die de afgelopen jaren op grote schaal de kerk heeft verlaten. De digitalisering van het kerk-zijn biedt mogelijkheden om deze groep aan te spreken op de wijze waarop zij gewend zijn te communiceren.

In het post-corona tijdperk is de uitdaging om een nieuwe balans te vinden in het weer fysiek kerk-zijn, maar tegelijkertijd optimaal te profiteren van de verworvenheden van de nieuwe digitale communicatiemiddelen.

Dat geldt ook voor de VKB. Na aanvankelijke aarzelingen zijn we het afgelopen halfjaar zeer succesvol geweest met het organiseren van webinars over specifieke thema's als beleggingsbeleid en herbestemming van kerkgebouwen. Daarnaast zijn digitale regionale ontmoetingen en dialoogavonden georganiseerd. Het aantal deelnemers overtrof regelmatig het aantal mensen dat voor corona regionale afdelingsvergaderingen bezocht.

De komende tijd zullen we ons bezinnen over een nieuwe mix van fysieke en digitale bijeenkomsten tegen de tijd dat de huidige beperkingen van corona tot het verleden behoren.

RECTIFICATIES

Kerkelijke activa op de balans

In de column van de voorzitter van vorige keer werd vermeld dat 'kerkelijke activa' volgens de Richtlijn Jaarrekening voor €1,- op de balans mogen worden opgenomen. Precieser moet dat zijn: 'kerkegebouwen'. Een pastorie of dienstwoning voor een koster worden ook onder de 'kerkelijke activa' gerekend, maar dienen wel degelijk tegen WOZ-waarde te worden vermeld.

Boekhoudprogramma KLA Online niet meer beschikbaar voor nieuwe klanten

In het maartnummer van Kerkbeheer was een artikel opgenomen over verschillende boekhoudprogramma's. KLA Online werd hier genoemd als een van de mogelijke boekhoudprogramma's voor kerken.

Wij werden er door de leverancier van dit programma, Topsoft, echter op gewezen dat de informatie over KLA Online inderdaad nog wel vermeld werd op hun website, maar niet meer actueel is. Ruim een jaar geleden heeft Topsoft de onlineversie van KLA beëindigd. Hun klanten is geadviseerd over te gaan naar Scipio van Hagru en de meeste klanten hebben dat ook gedaan.

Voor wat betreft de *standalone* versie (KLA op de eigen PC dus), worden nog wel de bestaande klanten ondersteund. Maar ook die is geadviseerd om over te gaan naar Scipio. Een uitzondering vormen de Rooms Katholieke parochies. Hagru heeft daarvoor geen belangstelling en die blijft Topsoft ondersteunen zolang daar nog behoefte aan is. Ook binnen de PKN zijn er nog enkele gebruikers van de *standalone* versie van KLA. Te zijner tijd zullen ook die wel overgaan naar Scipio of een ander systeem. Tot het zover is blijft de ondersteuning voor deze gebruikers.

Nieuwe klanten worden door Topsoft in principe niet meer aangenomen; eventuele belangstellenden worden doorverwezen naar Hagru. Op de website van Topsoft is de informatie inmiddels ook aangepast.

KALENDER

Kalender voor kerkrentmeesters

Juni

- Toezending van de vastgestelde jaarrekening door de kerkenraad;
- Betaling Maandnota;
- Publicatie kerkblad over de stand van zaken van de in januari gehouden actie Kerkbalans (stand van toezeggingen, bijdragers en dergelijke en het mogelijk te verwachten resultaat);
- Huurtarieven verhuur kerkelijke gebouwen per 1 juli aanpassen waarover de aankondiging in april plaatsvond.

PRODUCTEN

Protestantse kerken hun pracht en kracht

In dit boek ontrafelt kerkenkenner dr. Regnerus Steensma de historische betekenis van protestantse kerken in Nederland. Dit boek, dat met meer dan driehonderd eigen opnames is geïllustreerd, neemt u in woord en beeld mee op een wandeling door het fascinerende interieur van onze oude protestantse kerken. Bij de verschillende onderdelen wordt niet alleen aandacht besteed aan hun historische betekenis, maar ook aan het aspect van monumentenzorg en modern kerkbeheer.

Mede tot stand gekomen door de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN.

De prijs voor dit boek bedraagt € 28,27 (inclusief btw)

AGENDA

VKB-activiteiten in tijden van corona

In verband met de coronamaatregelen worden er door de VKB geen fysieke bijeenkomsten voor kerkrentmeesters georganiseerd. Verschillende activiteiten vinden online doorgang via de moderne communicatiemiddelen. We zien hiervoor de belangstelling groeien.

Voor actuele informatie over (online) activiteiten verwijzen wij naar de agenda op onze website (zie: www.kerkrentmeester.nl/agenda/).

Zo worden er in verschillende regio's online ontmoetingen georganiseerd voor kerkrentmeesters, worden er webinars aangeboden met nuttige informatie en is de cursus kerkrentmeester online te volgen.

Ook in onze digitale nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van actuele zaken. Ontvangt u deze nieuwsbrief nog niet? U kunt zich hiervoor aanmelden via e-mail info@kerkrentmeester.nl.

Als er een tijd is om te investeren is het nu!

In gesprek met Hans Gortemaker, oud-voorzitter van de Commissie Werkzaam Vermogen

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** J. Gortemaker, Shutterstock, iStock

Als we het over 'werkzaam vermogen' hebben, dan moeten we natuurlijk spreken met de oud-voorzitter van de synodale Commissie Werkzaam Vermogen, de heer Hans Gortemaker. Hoewel het werk van de commissie ten einde is, voelt hij zich – zo blijkt na de vraag om een interview – zeer betrokken bij de voortgang van het onderwerp.

Waar kwam de Commissie Werkzaam Vermogen uit voort?

"Hoe bent u eigenlijk voorzitter van deze commissie geworden?" is mijn openingvraag na de eerste kennismakingsschermutselingen. Gortemaker moet het even terughalen om het precies te kunnen schetsen: "Het was eigenlijk eerst een vraag van de toenmalige directeur Haaije Feenstra rond de ANBI-problematiek. Wij kennen elkaar van het Nederlands Bijbelgenootschap, waar Feenstra directeur was en ik in het bestuur zat. Het bestuur van de Dienstenorganisatie stelde begin 2019 een commissie in met een bredere opdracht: kom met voorstellen om het beschikbare vermogen in de kerk 'werkzaam' te maken. De ANBI probelematiek vormde inmiddels slechts een beperkt onderdeel van de opdracht. Ik denk dat ik zo in beeld kwam om aan zo'n commissie deel te nemen."

"De kerk heeft de toekomst, daar ben ik van overtuigd, omdat het Evangelie toekomst heeft."

Persoonlijke gedrevenheid Gortemaker

"U vertelt het als een soort samenloop van omstandigheden, maar ik heb u een paar keer meegemaakt, we waren

vanuit de VKB een keer op gesprek bij uw commissie en ik zag u ook een keer de synode toespreken, en daaruit krijg ik toch de indruk dat u ook een innerlijke drijfveer hebt om hiermee bezig te zijn, dat het meer is dan: nou ja, ik werd gevraagd en toen deed ik het, klopt dat? Het kan ook natuurlijk gewoon uw enthousiaste of postieve karakter zijn, dat weet ik niet?"

"Natuurlijk ben ik een realist, maar de kerk en het Evangelie zijn uiterst relevant. Daarom is het nu de tijd om te investeren."

Gortemaker reageert een beetje opgewekt verbaasd: "Wat leuk dat je dit opmerkt. Zeker, in het algemeen ben ik wel een gedreven persoon, maar als het om de kerk gaat zit dat inderdaad dieper. Het geloof draagt mij. De kerk heeft toekomst, daar ben ik van overtuigd, omdat het Evangelie toekomst heeft. Ik ben niet zo'n somberaar. Ja, het verandert, maar je moet bij mij niet aankomen met marginalisering van de kerk. De kern is en blijft de verkondiging van Woord en dienst aan de wereld. Mensen, ook jonge mensen, hebben behoefte aan spiritualiteit, zingeving en een diepere motivatie voor het leven en een plek waar ze daarin gevoed kunnen worden, waar ze gesteund worden. Natuurlijk ben ik een realist, maar de kerk en het Evangelie zijn uiterst relevant. Daarom is het nu de tijd om te investeren. Daar komt bij dat we een heel leuk team hadden in de commissie met Wim Deetman, Karin van de Broeke, Gerard Frank Solman, Jan Klop en Wim Oosterom. Fijn om mee te werken."

Hoezo deed de VKB niet mee?

"Wat opvalt is dat er geen vertegenwoordiger van de VKB, van de kerkrentmeesters, in de commissie zat, terwijl het nota bene ging over de vermogens van onder andere de gemeenten, is dat niet een beetje apart?" zo vraag ik. Gortemaker: "Ik heb zelf de commissie niet samengesteld, maar het was zeker niet bedoeld als een commissie waarin per se vertegenwoordigers moesten zitten, wel mensen

met wijsheid en kennis van zaken. We hebben overigens wel uitgebreid de VKB gehoord en ook rekening gehouden met feedback vanuit de VKB."

"Het begint bij de vraag voor elke gemeente en elke diaconie: waartoe zijn we hier op aard? En waar willen en kunnen we de aankomende jaren naartoe?"

Behandeling ter synode

Vervolgens komen we over de eindbehandeling van het commissierapport te spreken. "Hoe hebt u de behandeling ter synode ervaren?" Gortemaker: "Ik heb daar wel enigszins gemengde gevoelens aan overgehouden. Het was de synodezitting die op verschillende locaties werd gehouden vanwege corona, maar dan verbonden met internetverbindingen. Maar dat bleek toch een tamelijk moeizame aan gelegenheid te zijn. We waren ook het laatste agendapunt, dus dat bevordert ook al niet. Het gedachtengoed werd omarmd: dat gemeenten en diaconieën zouden nadenken

over hun vermogens en zouden kijken of ze niet in een nauwere of wijdere kring bestemmingen zouden kunnen vinden die werkelijk geholpen zouden zijn met de inzet van een deel van hun vermogen. Dus dat vonden we heel positief, dat het gedachtengoed aansloeg."

"Maar er was de nodige weerstand tegen het instrument dat wij voorstelden om het op gang te krijgen, een platform waar vraag en aanbod elkaar zouden vinden. Met name dat we er een startorganisatie voor voorstelden, met mensen in dienst, was een brug te ver. Dat werd gezien als: Utrecht gaat zich met de plaatselijke vermogens bemoeien. Terwijl we ontzettend ons best hadden gedaan om het van en voor de gemeenten te laten zijn: niks geen greep uit de kas vanuit Utrecht, maar juist plaatselijke gemeenten en diaconieën helpen zelf stappen te zetten. Want daar zijn de vermogens en daar begint het met bezinning en met het maken van nieuw beleid. Maar dan moet je, zeker waar de bestuurskracht plaatselijk gering is, wel steun bieden. Het ging puur om een make-laarsfunctie. Wij hebben die weerstand onderschat, zeg ik nu. Maar we hebben ook het gevoel dat het platform verkeerd is begrepen. Het besluit werd dat het rapport unaniem werd aanvaard (dus het gedachtengoed), maar dat de stimulering en uitvoering gewoon een taak werden van de Dienstenorganisatie in verband van het beleidskader gericht op toekomstbestendig kerk-zijn."

Het gedachtengoed laten doorwerken

"Maar uw rapport is toch maar mooi door de synode omarmd. Er beginnen toch dingen te bewegen. Het gedachtengoed valt in goede aarde. Kunt u het nog eens kort samenvatten wat dat is?" zo sluit ik hierop aan. Gortemaker: "Het begint bij de vraag voor elke gemeente en elke diaconie: waartoe zijn we hier op aard? En waar willen en kunnen we de aankomende jaren naartoe? Daaruit vloeit voort de vraag: en hoe zetten we de middelen die we hebben daar het best voor in. En kijk dan om je heen. Is het nu voor de kerk in Nederland niet de tijd om te investeren, en als dat niet kan in of vanuit je eigen gemeente, doe het dan elders. Laat vermogens niet niks doen."

"Het gaat om de inzet van de talenten die we als kerk en als gelovigen van God hebben ontvangen."

"Het zou mooi zijn als er in de elf classes voorhoedegemeenten zijn die laten zien hoe je dat doet. Zij kunnen voorbeelden zijn voor hun omgeving. We zien dat ons rapport wel degelijk gebruikt wordt om plaatselijk het gesprek op gang te laten komen. Dat is fijn om te horen. Maar ik maak wel wat zorgen over het vervolg. Ik heb er alle vertrouwen in dat het vanuit de Dienstenorganisatie wordt opgepakt, maar ons idee was dat je er een tijdje actief gemeenten en diaconieën mee zou moeten benaderen: hoe is het bij jullie, hoe kijken jullie er tegenaan, wat gaan jullie doen? Ik hoop dat de vragen die de CCBB's gaan stellen, maar ook door wat jullie nu als VKB doen, met dit themanummer, mensen aan het denken zetten. Het gaat om de inzet van de talenten die we als kerk en als gelovigen van God hebben ontvangen. In de grond stoppen en er netjes op passen, hoort niet bij een levende kerk, zou ik zeggen. Laat ook je vermogen renderen voor het Koninkrijk van God. Nogmaals, als er een tijd is om te investeren in projecten, activiteiten en nieuwe initiatieven in en vanuit de kerk, dan is het nu."

Over Hans Gortemaker

De heer Hans Gortemaker (72) heeft een achtergrond in de accountancy. Hij was partner bij PriceWaterhouseCooper (PWC), één van de 'grote vier'. Hij zat daar in het internationale bestuur, maar is ook altijd actief gebleven in het werk voor klanten. Daarnaast werd hij deeltijd hoogleraar accountancy aan de Erasmusuniversiteit in Rotterdam (hetgeen hij nog steeds doet). De combinatie van bestuur, praktijk en theorie heeft hem altijd heel goed gedaan. Kerkelijk is hij actief in Driebergen, waar hij onder andere twaalf jaar de Algemene Kerkenraad leidde. De heer Gortemaker is nog steeds actief in diverse besturende en toezichhoudende functies.

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: 0518 43 22 99.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA. PASSIE VOOR MENS EN TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN & TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
 ☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
 ☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
 info@daelmans.com - www.daelmans.com

Werkzaam vermogen

Diverse voorbeelden

Tekst Jos Aarnoudse, Nico de Jong, Nelline Breukhoven, Wilnanda Hukom, Bert van Rijssen **Beeld** PR

Alle aandacht voor vermogens in de kerk heeft tot doel om er plaatselijk over na te denken of we onze financiële middelen goed genoeg inzetten voor de missie van de kerk en/of de diaconie. Als we er maar over nadenken en onze ideeën, onze plannen en ook ons beleid vervolgens kunnen verantwoorden. Daar gaat het om.

In de kerk gaat dat ook altijd om 'verantwoorden aan God': wat heb je met de ontvangen talenten gedaan? Alleen maar bewaren om het ongeschonden door of terug te geven, zo laat het Evangelie wel zien, is niet genoeg. Doe er iets mee ten behoeve van de kerk of het 'koninkrijk van God'. Maar het is ook: verantwoorden aan je huidige leden en donateurs. Zij geven geld, maar toch niet als er tegelijk te weinig gebeurt met de gelden die er al zijn. Als je er open over bent, maar wel met een verhaal wat je er allemaal mee doet, blijkt dat helemaal geen rem te zijn op het geefgedrag in het heden. Op sommige plekken is er te weinig, op andere blijft er over waar te weinig mee wordt ondernomen. Dat is zonde. Tenslotte is het ook: verantwoorden aan de samenleving. Misschien zegt er iemand: wat heeft die nu met onze kerkelijke gelden te maken? Toch wel. De kerk is aangemerkt als een organisatie van algemeen maatschappelijk nut. Daar ligt in ons land een brede visie aan ten grondslag. Georganiseerde religie en levensbeschouwing worden, net als kunst, cultuur, sport en vormen van hulpverlening, gezien als belangrijke bronnen voor welzijn, gezondheid en samenleven. Daar staan belastingvoordelen voor donateurs tegenover. Begrijpelijk dat die niet worden gegeven om vervolgens te weinig te doen met de ontvangen middelen ten behoeve van de doelstelling van je organisatie.

Wij hebben zo hier en daar eens rond gevraagd of er wat voorbeelden waren van gemeenten of diaconieën die ac-

tief hadden nagedacht over de aanwending van hun middelen, die niet direct nodig zijn voor de instandhouding van het eigen kerkelijke leven. Het gaat van verduurzamen van pastorieën tot het aanstellen van een stadspredikant. Het gaat van ondersteunen van een pioniersplek tot structureel adopteren van een aantal diaconale projecten. Het gaat van investeren in nieuwe gebruiksmogelijkheden voor je kerkgebouw tot faciliteren van sociale woonvoorzieningen. We kunnen wel blijven hangen in allerlei theoretische beschouwingen over van wie en voor wie dat ooit bijeengebrachte geld nu eigenlijk is, en wie het erover voor het zeggen heeft. Maar misschien is het wel belangrijker om – met wat voorbeelden voor ogen – eens na te denken over de vraag hoe het bij u zit met vrij beschikbaar vermogen en wat u kunt doen om er goed werk mee te verrichten.

Protestantse Gemeente de Ontmoeting – Verbouwing Nicolaaskerk

De Nicolaaskerk in Kortgene wordt ingrijpend verbouwd. Dominee Karin van den Broeke, oud-preses van de generale synode van de PKN en tevens oud-lid van de Commissie Werkzaam Vermogen, vertelt ons daar meer over: "Ik ben destijds beroepen door de Protestantse Gemeente Wissenkerke-Geersdijk. Kats-Kortgene had toen een parttime predikantsplaats die onder druk stond. Toen de predikant met emeritaat ging, heeft de kerkenraad van Wissenkerke-Geersdijk voorgesteld om een federatie te vormen."

"Kats-Kortgene heeft een mooi monumentaal kerkgebouw. Zo'n monumentaal gebouw drukt echter zwaar op de begroting. In de tijd dat ik preses was, maakte ik nader kennis met Ruben van Zwieten die in Amsterdam De Nieuwe Poort opgericht had. Ruben zocht nog een locatie in Zeeland, voor bijeenkomsten, maar ook een plaats waar mensen zouden kunnen blijven slapen. Een kerk met een herberg. Ik heb toen gekscherend voorgesteld om naar Kortgene te komen. Dat grapje is serieus geworden, want op dit moment wordt er hard gewerkt om van de Nicolaaskerk een vestiging van De Nieuwe Poort te maken. Hiervoor was wel extra geld nodig. Toen hebben we aan Wissenkerke-Geersdijk gevraagd om hierin te inves-

Verbouwing in de Nicolaaskerk te Kortgene

Bijgebouw De Herberg te Zoetermeer

teren en daar heeft men in toegestemd. Dat gaf het hele plan meer kans van slagen en mijn gemeente zou hiermee twee procent rente krijgen. Een mooie win-winsituatie.”

“De Nicolaaskerk blijft een kerkgebouw, maar het krijgt straks een veel bredere functie, als huis voor ontmoeting en inspiratie. Voor dit grote project hebben we via de burgerlijke gemeente, de provincie, de Protestantse Kerk en andere kanalen geld gekregen en daar zijn we heel dankbaar voor.”

Protestantse Gemeente te Zoetermeer – Investeren in bijgebouw De Herberg

De gemeente had ooit een fors legaat ontvangen ten behoeve van de wijkgemeente die kerkt in de Oude Kerk. Bij die kerk was geen vergaderruimte. Het legaat werd gebruikt om in de buurt van de kerk een woning te huren, die werd gebruikt voor vergaderingen, kringen, catechese. De kosten daarvoor werden betaald uit de financiële opbrengst van het legaat, maar meer en meer ook door in te teren op de hoofdsom. Dit zou betekenen dat op een termijn van zo’n 25 jaar het legaat uitgeput zou zijn. Was dit nu wel zo verstandig? Te meer daar de onderhoudskosten van de monumentale Oude Kerk al behoorlijk zwaar drukten en de exploitatie van de wijkgemeente onder druk stond. Dan is niet te verwachten dat op termijn opnieuw tienduizenden euro’s aan huurpenningen voor vergader ruimte in de buurt van de kerk zijn op te hoesten.

Zou het niet verstandiger zijn om het vermogen dat er nu nog was te investeren in een aanbouw aan de kerk (er was al eens een plan gemaakt), waardoor ook de kerk veel multifunctioneler bruikbaar zou worden (voor onder andere verhuur, concerten, rouw- en trouwdiensten, maar dan ook receptie en condoléance). Er moest wel wat terughoudendheid worden overwonnen, maar gaandeweg werd de wijkgemeente en de wijkkerkenraad steeds enthousiaster. Het college van kerkrentmeesters van de centrale gemeente was bereid er uit de algemene middelen ook een bedrag in te steken, terwijl er via externe fondsen een vergelijkbaar bedrag werd verworven. Het restant werd door giften en acties vanuit de wijkgemeente bijeen gebracht. Dit resulteerde in een totale investering van €900.000,-. Daardoor is er een prachtig bijgebouw, De Herberg, bij de monumentale Oude Kerk in Zoetermeer bij gekomen.

Het hele proces enthousiasmeerde de wijkgemeente. Kortom, het gebruik van werkzaam vermogen leidde ook

tot een versterking van de geloofsgemeenschap. Helaas brak vrij snel na de realisatie de coronacrisis uit, zodat de gemeente nog niet optimaal heeft kunnen profiteren van de mogelijkheden van de nieuwe combinatie kerkgebouw en fijne ontmoetingsplaats. Maar er is alle vertrouwen dat de realisatie het welzijn van de wijkgemeente van de Oude Kerk zowel in gemeentelijke zin als in financiële zin ten goede zal komen. Uiteraard werd de huur van de vergaderwoning in de belendende straat opgezegd.

Protestantse Gemeente te Amersfoort – Aanstelling van een stadspredikant

Na berichten in de media dat er zoveel vermogen zou zijn in de lokale gemeenten en diaconieën binnen de Protestantse Kerk, werd in de Protestantse Gemeente de vraag door gemeenteleden gesteld, hoe dat in Amersfoort eigenlijk zat. Wat er toen gebeurd is, is dat het college van kerkrentmeesters en het college van diakenen de koppen bij elkaar hebben gestoken om naar de gemeente (en de wijkgemeenten) toe uitgebreid te verantwoorden hoe het zat. Een heel nummer van het overkoepelende kerkblad van de Protestantse Gemeente Amersfoort werd in 2019 gewijd aan vragen als: hoeveel hebben we, waarom hebben we het en wat doen we ermee? De penningmeesters van het college van kerkrentmeesters en het college van diakenen hebben dit uitgebreid toegelicht.

Van tevoren was er wel de vrees dat een en ander negatieve invloed zou hebben op de geefbereidheid voor het kerkwerk. In de praktijk blijkt dat lang niet alle leden van de kerk het onderscheid van kerk en diaconie goed in beeld hebben, en als je alles bij elkaar zet van zo’n forse gemeente als Amersfoort, lijkt het totale vermogen al gauw heel veel. Echter, de openheid en de manier waarop het werd toegelicht leverde het jaar erop op geen enkele manier tegenvallende Kerkbalanstoezeggingen op. Integendeel, het was voor 2020 hoger dan het jaar daarvoor.

*Stadspredikant
Diederiek van Loo*

Tegelijk heeft de inventarisatie en het nadenken over het vermogen ook opgeleverd dat er best wel ruimte was voor een nieuw initiatief. Dat resulteerde in het besluit om zowel kerkrentmeestelijke als diaconale middelen vrij te maken voor de aanstelling van een stadspredikant voor ten minste 8 jaar. Een stadspredikant is een dominee die geen eigen (wijk)gemeente heeft, maar die de kerk representeert en initiatieven ontplooit ten behoeve van alles wat er maatschappelijk en cultureel speelt in de stadse agglomeratie Amersfoort. Benoemd werd dominee Diederiek van Loo die ►

op 12 mei in de Joriskerk wordt bevestigd. Je ziet ook dat daarin uiteindelijk hybride financiering mogelijk was, omdat in het kerkenwerk steeds meer zogeheten missionaire, pastorale en diaconale aspecten in elkaar overgripen.

Protestantse Gemeente te Wageningen – Volkstuinencomplexen

De Protestantse Gemeente te Wageningen heeft, naast onder meer een beleggingsportefeuille en pachtgronden, een deel van haar vermogen op een bijzondere manier ingezet: zij bezit een tweetal volkstuinencomplexen. Het gaat om 150 volkstuinen op de Wageningse Eng met een oppervlakte van 100 à 200 m² elk. De opbrengst aan huur bedraagt €13.500,-, hetgeen afhankelijk van de waarde van de grond toch lucratiever lijkt dan bijvoorbeeld pachtopbrengst. Maar het is niet alleen bedrijfseconomisch interessant: het komt tegemoet aan een groeiende behoefte aan en vraag naar volkstuinen. Die is door corona geëxplodeerd: er is nu een wachtlijst met 40 gegadigden!

De tuin wordt beheerd door een vrijwilligster die toezicht houdt, contracten afsluit, etcetera en als tegenprestatie zelf ook een perceel mag verzorgen. Er worden niet alleen groenten verbouwd; er zijn ook fraaie voorbeelden van bloementuinen te vinden. Omdat de regels strakker zijn dan in de andere tuinen op de Wageningse Eng (geen rommel in de winter bijvoorbeeld) heeft het complex van de Protestantse Gemeente Wageningen een voorbeeldfunctie, en is de gemeente ook gesprekspartner van de burgerlijke gemeente bij het ontwikkelen van de Gebiedsvisie Wageningse Eng.

Een van de volkstuinen op de Wageningse Eng

Protestantse Gemeente te Bergen – Exploitatiestichting, verhuur van vastgoed en beleggen van vermogen

De Protestantse Gemeente te Bergen (NH) heeft een bijzonder kerkgebouw in haar bezit dat bekend staat als de 'Ruïnekerk'. Op 21 februari 1574, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, werd de kerk geplunderd en afgebrand door de geuzen onder leiding van Diederik Sonoy. Hierbij ging een groot deel van de kerk, waaronder de toren, verloren. In de periode tot 1597 werd het koor van de geruïneerde kerk herbouwd. In 1594 kwam een deel klaar; dit jaartal werd aangebracht op een balk boven de preekstoel. Na de reformatie werd de Ruïnekerk in gebruik genomen als protestantse kerk. Ongeveer twee jaar geleden is het beheer van het gebouw uit handen gegeven aan een stichting waar in het bestuur ook leden van buiten de

De Ruïnekerk in Bergen (NH)

Protestantse Gemeente waren vertegenwoordigd. Helaas was dit niet erg succesvol en draaide de stichting verlies. Daarop is besloten om een nieuwe stichting op te richten waarin alleen leden van binnen de kerkelijke gemeenten zijn opgenomen. Door de burgerlijke gemeente is een haalbaarheidsonderzoek gefinancierd naar de mogelijkheden om het gebouw op een rendabele manier te kunnen exploiteren. De documenten voor overdracht aan de nieuwe stichting betreffende een overeenkomst voor het beheer en onderhoud en één voor de exploitatie moeten nog bij de notaris worden ondertekend. In Bergen is er ook een stichting 'Vrienden van de Ruïnekerk' die met meer dan 2.000 vrienden bijdraagt aan de instandhouding van het monumentale gebouw.

De Protestantse Gemeente heeft naast haar kerkgebouw ook sinds zo'n 10 jaar twee appartementen in bezit en daaraan is 3 jaar geleden nog een appartement toegevoegd. De koopsom bedroeg €160.000,-. Dit laatste appartement is voor zo'n €30.000,- verbouwd en gemoderniseerd. De huren van de appartementen bedroegen lange tijd €500,- exclusief servicekosten. Inmiddels zijn de huurprijzen geïndexeerd. Ondanks een verzoek van de huurders om het appartement te kunnen kopen heeft het college besloten om de woonruimte in eigendom te houden. Dat levert jaarlijks een mooi bedrag aan huur op. Momenteel vertegenwoordigen de appartementen in de huidige marktsituatie een waarde van ongeveer €700.000,-. Naast deze vastgoedbezittingen heeft de gemeente ook nog een pastorie in eigendom.

Al jaren heeft de Protestantse Gemeente een deel van haar vermogen ondergebracht bij vermogensbeheerder ABNAMRO Mees Pierson. Momenteel bedraagt de waarde van dit vermogen ongeveer €940.000,-. In 2019 is in onderhandeling met de vermogensbeheerder een besparing van de beheerskosten overeengekomen waardoor jaarlijks een kostenbesparing van zo'n €6.000,- kon worden gerealiseerd. Destijds is ook het risicoprofiel gewijzigd van defensief naar gematigd offensief. Het college van kerkrentmeesters heeft geen invloed op het beleggingsbeleid zelf. Het rendement bedraagt over een periode van 2 jaar ongeveer 6%.

Protestantse Gemeente te Schettens-Schraard-Longerhous-Wons – Kerkovernachting.nl

André Buwalda, ouderling-kerkrentmeester en lid van de Kerkbrigade in de Protestantse Gemeente te Schettens-Schraard-Longerhous-Wons vertelt enthousiast over het project kerkovernachting.nl: "De kerk in Schettens is de

enige kerk in Nederland die nog steeds als kerk in gebruik is en waar je ook kunt overnachten. Het kerkgebouw is volledig authentiek gebleven, er zijn geen grote aanpassingen gedaan. In de kerktoeren is een slaapvertrek gemaakt met twee bedden waar gasten kunnen genieten van een magnifiek uitzicht over de 'Fryske greiden' (graslanden). Het straalt rust uit en dat is ook wat we willen aanbieden. We bieden geen Bed & Breakfast, maar echt een beleving. Bidden en Beleving, zou je kunnen zeggen, toch een B&B. De overnachting is het meest geschikt voor 2 tot 4 personen. Naast de 2 bedden in de torenkamer, kunnen er comfortabele opklapbedden in de kerkzaal worden geplaatst. Als gast heb je de beschikking over de gehele kerk."

Het is een uniek en bijzonder project. Op de vraag hoe het idee om overnachtingen aan te gaan bieden in het kerkgebouw is ontstaan reageert André: "Zo'n 12 à 13 jaar terug kwam er een denktank om na te denken over de toekomst van onze kerkgebouwen. Er was terugloop in onze gemeente. We hebben als gemeente 3 kerkgebouwen en we moesten na gaan denken over wat we daarmee wilden doen. Het kerkgebouw in Schettens bleek het meest geschikt voor nevengebruik. Er zijn heel wat brainstormsessies gehouden en daar is toen dit idee uit voortgekomen. Het komt dus echt uit het dorp zelf."

"De ervaringen van de gasten zijn fantastisch. Zeker het feit dat de kerk nog steeds in gebruik is wordt erg gewaardeerd. Ook de ervaring van de gemeente is heel goed, omdat er nog gewoon gebruik gemaakt kan worden van het kerkgebouw. Het is een goed gelukt project. Door het nevengebruik is het mogelijk om de kerk nog voor de eredienst te blijven gebruiken. Dat is voor gemeenteleden heel belangrijk, zeker als het gaat om bijvoorbeeld doop- en trouwdiensten en begravenissen. We hebben als gemeente nu de beschikking over een mooi gerestaureerde kerk. Zonder het nevengebruik hadden we dat waarschijnlijk niet gekund."

De torenkamer in de kerk in Schettens

Het succes heeft volgens André Buwalda wel een keerzijde: "Je moet altijd goed nadenken over hoe je zoiets exploiteert. Je wordt een hele organisatie, een bedrijf. Wees reëel: als je er niet voldoende vrijwilligers voor hebt, moet je er nooit aan beginnen. Het kost namelijk veel tijd en energie. Om maar iets te noemen: de schoonmaak kost veel tijd, ga maar eens een heel kerkgebouw schoonmaken; het is de grootste hotelkamer van Nederland. Wij hebben daarvoor een heel team van vrijwilligers, de Kerkbrigade noemen wij dat. Je kunt het beheer natuurlijk ook uitbesteden, maar dan verlies je het grootste gedeelte van je opbrengst. Wij kunnen die opbrengst gebruiken voor de instandhouding van de kerk."

"Als je overweegt om een zelfde soort project op te starten is het wel belangrijk om op tijd te beginnen. Betrek ook alle betrokkenen erbij, vergeet je achterban niet. Je moet zeker weten of er draagvlak is en dat je zo'n project ook in de toekomst vol kunt houden. Van plan tot opening heeft het bij ons 5 tot 6 jaar gekost. Daar zit een stuk fondswerving in en natuurlijk een verbouwing, maar vooral ook veel nadenken over de uitwerking van de plannen. Neem daar met een speciale commissie echt de tijd voor."

Hervormde Gemeente te Sommeldijk – Verduurzaming pastorie

De Hervormde Gemeente te Sommeldijk heeft twee pastorieën in bezit. De ene pastorie wordt verhuurd aan derden. De andere pastorie wordt bewoond door de predikant en zijn gezin. Het betreft een woning die gebouwd is in de jaren 1960-1970, evenals de woonwijk waarin de woning staat. Het betreft een vrijstaande woning met ruime afmetingen, gebouwd op een perceel grond van 1.000 vierkante meter. De woning is op enig moment voorzien van spouwmuurisolatie door middel van het onder hoge druk inspuiten van isolatiemateriaal via boringen in de buitenmuur. De aanpalende garage, die met een doorgang aan het huis is verbonden, is omgebouwd tot studeerruimte. De isolatie daarvan is minder goed dan van de woning. Mede door de artikelen in *Kerkbeheer* over verduurzaming van pastorieën in de periode 2017/2019 is door het college van kerkrentmeesters het volgende besloten:

- Het college wil nog steeds woonruimte faciliteren voor de predikant. Dit is ook in een beleidsnota van de kerkenraad vastgelegd. Hiertoe bestaat nog de mogelijkheid in financiële zin en het college van kerkrentmeesters ziet daar nog voordelen in bij wisseling van predikant, hoewel het zich bewust is van de vragen die daarbij te stellen zijn.
- Het college wil de pastorie gaan verduurzamen. Dit onderwerp kwam aan de orde omdat er destijds een wisseling van predikant was, maar verduurzamen kun je ook doen als de woning bewoond is, dus dat was geen issue meer. De woning wordt voorzien van zonnepanelen en een hybride warmtepomp. De investering is voor rekening van de kerk. De directe voordelen van de energiekosten komen ten goede aan de predikant en zijn gezin. Het college van kerkrentmeesters ziet die investering als onderdeel van de investering in de woning zelf. Daarom is ook niet op de euro nauwkeurig nagerekend hoelang de terugverdientijd is. Het hoofddoel was het beschikbaar stellen van een duurzame pastorie.
- Er zijn wel rekensommen gemaakt voor alternatieven: bijvoorbeeld de woning amoveren en een 2-onder-1-kap- ▶

Zonnepanelen op het dak van de pastorie in Sommeldijk

woning daarvoor in de plaats bouwen. Dat kan kosten-neutraal en dan heb je een modernere woning. Om reden van privacy en inpandige ruimte is dat niet gedaan. De investering voor verduurzaming is ook weer niet zodanig hoog dat zo'n plan later niet uitgevoerd zou kunnen worden (vanwege desinvestering verduurzaming).

Inmiddels is een deel van de voorgenomen werkzaamheden uitgevoerd. Dat betreft het plaatsen van zonnepanelen en het installeren van een warmtepomp. Een aantal zaken reest nog waaronder een nieuwe schuifpui aan de achterzijde van het huis. In overleg met de bewoners is afgesproken hiermee te wachten tot de temperaturen wat aangenamer zijn. In de studeerruimte is een extra radiator geplaatst. De totale investering in de pastorie bedraagt circa €20.000,-.

Protestantse Gemeente Westerwert – Nijkleaster: een nieuw klooster

Geld investeren zonder financieel rendement. Welke goede kerkrentmeester zou daar zijn handen aan branden? Maar als iets financieel gezien niets oplevert, zegt dat natuurlijk niets over de geestelijke winst die er behaald wordt. Harry Kaspers, voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Westerwert vertelt daarover: "In 2011 werden wij als gemeente benaderd om mee te werken aan het oecumenische project Nijkleaster. Het plan was om ergens in Friesland een klooster te stichten waar mensen zich kunnen bezinnen, vanuit de oecumenische gedachte: iedereen is welkom. Zij wilden zich wel verbinden aan een kerkelijke gemeente en omdat zij hun oog hadden laten vallen op Jorwert, kwamen ze bij onze gemeente Westerwert (Bears, Jellum, Jorwert en Weidum). Uiteindelijk hebben wij als gemeente een zéér substantiële financiële bijdrage geleverd. Je zou misschien zelfs kunnen zeggen dat we buitensporig onze nek hebben uitgestoken. Er zit ook wel een risico aan. We hebben veel geld ingebracht, waar misschien maar een fractie van terugkomt. De investering is dan ook niet met het oog op het economisch rendement gedaan, maar als een investering in het geestelijk leven van de gemeente en daarbuiten. Tien jaar geleden zaten we echt op een punt dat er weinig perspectief was. We moesten geen club worden die een monument in stand houdt. Daarvoor ben je geen kerkelijke gemeente. Geestelijk zijn we alleen maar rijker geworden. Dat merken we ook echt onder de gemeenteleden. Veruit de meeste mensen zijn heel positief. Je kunt ook echt de vruchten zien. Er

komen zelfs nieuwe leden bij. Dat zijn niet eens zozeer mensen vanuit andere gemeenten, maar juist ook mensen die nog nergens bij hoorden. We zien een toeloop van structurele belangstelling van mensen die blijven komen."

Wat is het dan dat die mensen trekt? Kaspers: "Het is een andere manier van samenzijn. De afgelopen weken werden de kerkdiensten vanuit Jorwert uitgezonden op Omroep Friesland. Daar krijg ik dan reacties op van mensen die ik tegenkom in mijn werk en die het verfrissend vinden. Het inspireert mensen. Het is moeilijk te zeggen wat er dan precies is veranderd, we zijn natuurlijk ook al 10 jaar bezig."

Praktisch gezien, wat wordt er met het geïnvesteerde geld gedaan? Kaspers: "Er wordt een keer in de maand een gezamenlijke dienst georganiseerd, elke woensdagochtend worden er bijeenkomsten georganiseerd, en daarnaast ook nog hele activiteitendagen. Daarbij staan stilte, bezinning en verbinding centraal. Daarnaast, en daar gaat het meeste geld heen, wordt er een klooster gebouwd, waar mensen gaan wonen en waar straks 10 tot 20 gasten kunnen overnachten. Dat wordt een soort retraite centrum. De financiering voor het eerste deel is rond en binnenkort wordt er gestart met de bouw."

Wat zou u andere kerkrentmeesters willen meegeven? Kaspers: "Ik vind het moeilijk om iets mee te geven over de begroting van een andere gemeente. Wij hebben als college gezegd: 'Als we het zonder het geld dat we nu in Nijkleaster investeren kunnen redden als gemeente, moeten we dat doen, omdat we een kans zien om met elkaar een voortbestaan te creëren.' Als we dit niet zouden doen, dan hadden we in 2025 gezegd: waar doen we het dan voor? Dan zouden er misschien nog 15 mensen over zijn. Geestelijke rijkdom is veel belangrijker dan geldelijke rijkdom. Wat voor mij belangrijk is, is dat – doordat we nu met Nijkleaster op stap zijn gegaan – het kringetje waar je vrijwilligers vandaan haalt ook veel groter is geworden. Dat vind ik echt een verrijking. Je ziet soms mensen wel 30 jaar op eenzelfde plek zitten, er is niemand die het stokje overpakt. Dat vind ik echte armoede, waar doe je het dan nog voor? Maar je ziet nu gewoon dat je het met elkaar ergens voor doet. Dat inspireert en dat geeft nieuwe energie."

Hervormde Gemeente Meeuwen-Hagoort – Projecten ter leniging van nood door de coronacrisis

De diaconie van de (kleine) Hervormde Gemeente Meeuwen-Hagoort heeft nagedacht over de inzet van

De locatie van het nieuwe klooster te Westerhûs

haar vermogen. Er is een fors bedrag uitgetrokken voor projecten ter leniging van nood door de coronacrisis.

De heer Dommissie van de diaconie vertelt dat men via de GZB gevraagd heeft naar een paar projecten verder weg. Daar zijn twee projecten uit gekomen op het vlak van de gezondheidszorg. Je kunt je voorstellen dat in sommige landen waar de GZB werkzaam is de gezondheidszorg minstens zo hard piept en kraakt door corona als bij ons, maar zonder de diepe zakken van overheid en zorgfondsen zoals in ons land. Daarnaast hebben gemeenteleden projecten kunnen aandragen, die het moeilijk hebben door corona. Er zijn een paar projecten in de buurt van Amsterdam uit gekomen, en drie plaatselijke projecten. Zo wordt er een dagbesteding voor verstandelijk beperkte mensen gesteund, die net voor corona was gestart, dus weinig aanspraak kon maken op overheidsondersteuning. Maar ook de lokale voedselbank wordt extra ondersteund.

Wat begon met nadenken over werkzamer maken van het vermogen, leidde tot een actiever inspelen door diaconie en zendingscommissie op de noden van deze tijd door het uitbreken van corona. Doordat ook gemeenteleden werden uitgenodigd mee te denken, werd dit een zaak van heel de gemeente.

Protestantse Gemeente te Waalwijk – Langjarige projecten financieren met de opbrengst van het vermogen

Ook de diaconie van de Protestantse Gemeente te Waalwijk is op verschillende manieren werkzaam met haar vermogen. Al van oudsher had de gemeente vanuit een legaat een stuk grond in bezit. Dat is verkocht in 2012 aan de burgerlijke gemeente en van de opbrengst is opnieuw landbouwgrond aangekocht, dat nu wordt uitgegeven in erfpacht. Met de opbrengsten die daarmee worden gegenereerd worden internationale, nationale en regionale projecten of stichtingen ondersteund.

Albert de Vink, diaken in de Protestantse Gemeente te Waalwijk, vertelt: "We steunen vier langlopende projecten in het buitenland. We steunen een echtpaar in Haïti dat een ziekenhuis en school runt, de stichting *Trust in Unity* die ouders in Ghana die het onderwijs van hun kinderen niet kunnen bekostigen financieel ondersteunt, een kindertehuis India en de stichting Brabant voor Moldavië, een partnerorganisatie van Kerk in Actie. Met al deze projecten is een hoge mate van verbondenheid. Aan de ene kant omdat we er bijvoorbeeld via een gemeentelid betrokken mee zijn geraakt of op een andere manier, zoals het project in India waarmee we in aanraking kwamen via een middelbare school uit Waalwijk, waarvan drie jaar lang leerlingen hebben geholpen bij de bouw van het tehuis. Aan de andere kant betrekken we de gemeente hier ook bij door diaconale accentdiensten te houden, waarin zo'n project dan centraal staat. We nodigen dan ook mensen uit van die projecten om een toelichting te geven. En verder houden we de gemeente ook op de hoogte met de informatie uit de vele nieuwsbrieven die we ontvangen. Dat is heel belangrijk, dat je de gemeente ook laat zien wat er met het geld gebeurt."

"Ook ondersteunen we een aantal Nederlandse projecten, zoals Stichting Voorkom en De Hoop. Ook die nodigen we

uit in die accentdiensten en met Stichting Voorkom hebben we bijvoorbeeld ook avonden georganiseerd over verslaving voor de jeugd, en ook voor de ouders."

"Tot slot is er ook nog een plaatselijke variant. Er is een initiatief met diaconieën uit de regio, een samenwerkingsverband. Samen hebben we een pot aangelegd. Daarmee ondersteunen we de voedselbank. We kopen dan partijen voedsel op bijvoorbeeld bij boerderijen, net wat er nodig is."

De Stichting Trust in Unity zorgt ervoor dat kinderen in Ghana onderwijs kunnen krijgen

"Daarnaast hebben we ook een deel van ons vermogen belegd via Protestants Diaconaal Krediet Nederland (PDKN). Dat werd al beheerd door de SKG en in 2020 zijn ze gefuseerd. Het zijn eigenlijk wat je noemt 'zachte' leningen, leningen met een relatief laag rentepercentage, die je verschaft aan sociaal maatschappelijke projecten en initiatieven. Je kiest als gemeente zelf welke instellingen je wilt steunen. Wij hebben bijvoorbeeld het Passion in Hummelo en Stichting Hadassa Hoeve financieel ondersteund. Voor een belangrijk deel worden de opbrengsten van die leningen (rente) weer gebruikt om donaties te doen aan diezelfde instellingen. Maar de betrokkenheid is ook hier niet alleen financieel. We bezoeken deze instellingen ook en houden de gemeente op de hoogte van ontwikkelingen. Dat heeft weer tot gevolg dat er mensen uit de gemeente als vrijwilligers aan de slag zijn gegaan bij deze instellingen. Een prachtige wisselwerking."

Stichting Kerkelijk Geldbeheer (SKG) – Indirect werkzaam vermogen

De SKG maakt zich sterk voor indirect werkzaam vermogen. "Niet iedere gemeente heeft de middelen of de mensen om zelfstandig te gaan investeren, dat doen wij voor hen," aldus de heer Copier, directeur van SKG.

"Binnen de PKN is er natuurlijk best veel geld. Je kunt dat zelf beleggen, maar je kunt het ook bij SKG zetten. We hebben als uitgangspunt om het geld wat bij ons ondergebracht wordt, zoveel mogelijk te gebruiken waar het voor bedoeld is. Wij financieren door aan kerken en aanverwante instellingen, waaronder ook een heleboel diaconale werkzaamheden. Het project van Stichting Het Passion is een mooi voorbeeld van een dergelijk diaconaal project. Het Passion werd in 2006 door Protestants Diaconaal

Het Passion in Hummelo

Krediet Nederland (PDKN) gefinancierd door gelden aan te trekken van diaconieën binnen de Protestantse Kerk.”

“Ik vind het belangrijk als kerken dat ook zouden zien als een vorm van werkzaam vermogen. Er zijn veel kerken die de mankracht of de kennis niet hebben om zelfstandig hun vermogen werkzaam te maken. Het geld parkeren bij SKG is daarvoor een goed alternatief. Indirect maak je daardoor als college van kerkrentmeesters en diakenen van het geld wat je hebt weggezet ook werkzaam vermogen.”

Evangelisch-Lutherse Gemeente te Amsterdam – De Augustanahof

Hanne Wilzing, algemeen secretaris van de diaconie van de Evangelisch-Lutherse Gemeente te Amsterdam, vertelt ons wat meer over het project De Augustanahof: “De voormalige Augustanakerk was eigendom van de kerkrentmeesters van de Evangelisch-Lutherse Gemeente te Amsterdam. Er moest echter bezuinigd worden en daarom wilde men het kerkgebouw verkopen. Toen heeft de diaconie het hele complex met onder andere een pastorie, kostertij en vergaderruimten overgenomen om daarvan een hofje te maken voor jongeren en ouderen. In Amsterdam zijn veel hofjes en die traditie zetten wij graag voort. De schil van het gebouw is redelijk intact gebleven, maar de binnenkant, en vooral de kerkzaal is ingrijpend verbouwd. In de kerkzaal zelf hebben we woningen gebouwd, maar van het liturgisch centrum hebben we een kleine kapel gemaakt.”

De Augustanahof in Amsterdam

“Over het hele proces hebben we ongeveer drie jaar gedaan. De hele verbouwing heeft ons ongeveer drie miljoen gekost. Dat was begroot en daar zijn we netjes binnen gebleven. €200.000,- daarvan is geworden met acties in de gemeente, maar ook vooral via fondsen. De rest hebben we deels zelf ingebracht, deels is dat een lening die we al bijna hebben afgelost. Dat kunnen we doen omdat de diaconie De Wittenberg aan de Keizersgracht – het Oude Mannen en Vrouwen Huis – in eigendom heeft. Hierin hebben we appartementen laten bouwen voor de verhuur. In 2018 is dat geopend. We hebben het geheel verhuurd aan een short-stay organisatie, en daar hebben wij dus inkomsten uit. Met deze inkomsten is onze exploitatie rond.”

Protestantse Gemeente te Oosthem-Abbega-Folsgare – Energiecoöperatie De Stroomtuin

De Protestantse Gemeente te Oosthem-Abbega-Folsgare is afgelopen jaar gaan deelnemen in een energiecoöperatie genaamd De Stroomtuin. Het betreft een initiatief van een aantal bevlogen vrijwilligers in het nabijgelegen dorp IJlst. Op een weiland net buiten het dorp is een zonneweide gerealiseerd met bijna 7.300 zonnepanelen. Er is gekozen voor een lage opstelling, waardoor het net lijkt of het een waterplas betreft. Het project is financieel ondersteund en mede tot stand gekomen door Gemeente Súdwest-Fryslân en de provincie Fryslân. Deelname aan het project staat in principe alleen open voor particulieren. Hierop is een uitzondering gemaakt voor de Protestantse Gemeente omdat zij de doelstelling heeft om de revenuen ten goede te laten komen aan een goed doel.

De Stroomtuin in IJlst

Dit doel betreft het oprichten van een klooster in Jorwert met de naam ‘Nijkleaster’. Op een plek op circa 1 kilometer buiten Jorwert bevindt zich een boerderij die tot klooster wordt getransformeerd. Het is de bedoeling dat dit klooster een plek wordt waar kloosterlingen kunnen bidden, werken en wonen. Maar ook een plaats waar gasten tot rust kunnen komen in de stilte, zich kunnen bezinnen en verbindingen kunnen leggen met anderen. De plek is bedoeld als uitvalsbasis voor de Redbadtsjerke in Jorwert.

De Protestantse Gemeente Oosthem-Abbega-Folsgare neemt voor een bedrag van €80.000,- deel in de coöperatie van de Stroomtuin. Dit project levert ongeveer 4 procent aan rendement op en heeft een looptijd van 15 jaar. Het bedrag van het rendement (zo’n €50.000,-) is voorgefinancierd en doorgevoerd aan het project ‘Nijkleaster’. Insteek van de Protestantse Gemeente was om het vermogen op nuttige wijze te laten renderen in plaats van het op de bank te zetten waar het nauwelijks iets zou kunnen opleveren.

Praten met de dominee over het werk

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Toga Atelier Schout

Ik begin erover, omdat er best veel vragen over gesteld worden aan ons bureau. Het is een heikel punt. Dat begrijp ik maar al te best.

Zelf ben ik vanaf 1984 predikant in allerlei rollen (drie keer ook als gemeentepredikant). Eén plek heb ik nodig om iets te verduidelijken. Ik was hoofd van een forse dienst geestelijke verzorging van een grote zorginstelling. Dat betekende acht geestelijk verzorgers in vaste dienst (waarvan vijf PKN dominees, een RK pastor, een humanist en een imam) en een stuk of tien invalpoolers. Ik was ook in formele zin hun 'baas'. En daar begint het al, want dat vonden ze zelf natuurlijk niet. Maar ik had zelf ook een 'baas', dat was de voorzitter van de Raad van Bestuur. Er werd zo'n slordige half miljoen voor geestelijke verzorging uitgegeven. En ja, hoe verantwoord je dan als geestelijk verzorgers dat je dat waard bent? De vraag alleen al. Het is toch wettelijk geregeld dat je voor geestelijke verzorging moet zorgen, en hoe wij dat doen, daar heeft niemand behalve onze cliënten mee te maken, toch?

Onze opperbaas begreep die reactie best. Het was een hele goede, ervaren psychiater, die ook nog wel wat dominees kende. Maar toch, zei hij, kom ook ik niet weg met een *black box* bij de Raad van Toezicht (hij had ook weer een 'baas'). De wettelijk plicht kan ook afgedaan worden met een tiende van het budget. Dus jullie moeten wel degelijk een mix leveren van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens over waar jullie mee bezig zijn, welke prioriteiten je daar als dienst bij stelt, welke specialismen er zijn en hoe je die inzet, etcetera. Ik wil toch aan het eind van het jaar weten hoeveel groepen jullie geleid hebben, en hoeveel mensen daaraan meededen, hoeveel individuele gesprekken jullie deden, hoeveel aanwezigheidspastoraat er plaatsvond, hoeveel kerkdiensten en bezinningsbijeenkomsten zijn belegd, hoeveel uitvaarten jullie begeleidten, hoeveel tijd er aan scholing en overleg werd besteed en waar jullie allemaal inzitten om mee te praten en te denken over verbetering van de zorg. Kortom: een jaarplan en een jaarverslag.

Ik vond en vind dat niet meer dan normaal. Nu hebben wij in de kerk met de dominees geen werkgevers- en werknemersrelatie. Maar wel de ambtelijke samenwerking. En er zijn wel een aantal basiselementen te noemen in het werk van een predikant: voorgaan in kerkdiensten, catechese en groepswork, pastorale ge-

sprekken en bezoekwerk, rouw- en trouwbegeleiding, overlegmomenten ter sturing van kerk en gemeente.

Eigenlijk is alleen het aantal te leiden kerkdiensten genormeerd. Tegelijk is er ook wel een norm voor de werktijd van een fulltime predikant, namelijk 40 uur in de week. En er is een norm voor vakantieverlof. Maar verder? Hoelang ben je bezig met het voorbereiden van een preek? Je kunt elke week een halve dissertatie bij elkaar studeren, als je wilt. Maar soms valt het kwartje op de racefiets in de Biesbosch. Is dat dan werk?

Waar het op aan komt is in de eerste plaats veiligheid: dat je open en eerlijk met elkaar in gesprek kunt gaan over wat ons als beroepskrachten en vrijwilligers, deel hebbend aan diezelfde kerkenraad, met het oog op het welzijn van dezelfde gemeente, voor ogen staat. En ja, dan is het ook aan de beroepskrachten (met behoud van ambtsgeheim) om eens wat kwantitatieve kaarten op tafel te leggen en mee te laten denken over prioriteiten. Geef en vraag inzicht in waar de dominee mee bezig is de weken door. Misschien moet dat niet in een hele kerkenraad, maar tenminste in een kleiner verband.

Het is toch raar, dat wij geacht worden ongeveer een ton aan geld te werven voor een volledige predikantsplaats, terwijl er nog te veel dominees en kerkenraden zijn die nooit over de invulling van het werk praten. En nu zullen er mensen zijn die mijn koppeling van werk aan geld zullen betreuren, maar ook in het Koninkrijk van God geldt dat we een euro maar één keer kunnen uitgeven en dat het wel degelijk een gezamenlijke, ook geestelijke taak is (en niet alleen het voorrecht van de predikant) om daar zorgvuldig en wel besteed mee om te gaan.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?

Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

'Dominees moeten uit hun isolement komen en meer praten over hun werk, niet alleen met hun collega's, maar ook met mede-kerkraadsleden.'

Erik van der Spek

Voorzitter college van kerkrentmeesters

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** PR

Erik van der Spek (Arnhem, 1955) volgde een opleiding aan de middelbare bosbouw en cultuurtechnische school in zijn geboortestad. Hij werd boswachter, een vak dat hij nog steeds met plezier mag uitoefenen. In 1978 'spoelde hij aan' op Texel. Daar woonde hij op verschillende plekken en zag zodoende kans om in alle drie de protestantse gemeenten op Texel kerkelijke ambten uit te oefenen: scribe van de kerkenraad in de Waddengemeente Texel, idem in de Protestantse Gemeente Waal-Koog, en tegenwoordig voorzitter van het college van kerkrentmeesters in de Protestantse Gemeente Den Burg.

De heer Van der Spek benaderde het VKB bureau enige tijd geleden met wat fiscale vragen over een bijzonder initiatief van de gemeente: de aanschaf van een tweetal vakantiewoningen als een alternatieve beleggingsvorm. Een reden om voor dit nummer van *Kerkbeheer*, met alternatieve aanwendingsvormen van vermogen als thema, hem eens over dat onderwerp te bevragen.

Protestantse Gemeente te Den Burg

Welke belangrijke zaken spelen in Den Burg?

"Momenteel is omgaan met corona natuurlijk allesbepalend. Maar in het recente verleden speelden andere dingen. De Protestantse Gemeente te Den Burg is een fusiegemeente van de Hervormde Gemeente en de Gereformeerde Kerk in het dorp. Net zoals veel andere gemeenten hebben wij ook te maken met terugloop van ledentallen. Na de fusie wilde de gemeente het gebouwenbezit op maat brengen; het aanhouden van twee kerkgebouwen was niet zinvol. We zijn begonnen met nadenken: wat hebben we nodig aan gebouwen, welke ruimtes en waar moeten ze aan voldoen? We hebben advies gevraagd, de gemeente en de omgeving in dat traject betrokken. Er is een drietal sessies georganiseerd waarin gemeenteleden maar ook andere belangstellenden uit het dorp en buurgemeenten aanwezig waren. Bij iedere sessie was een spreker aanwezig die vertelde hoe mensen elders het gedaan hadden, in Groningen, Overijssel en Friesland, hoe ze daar met overtuiging van kerkgebouwen omgingen. Na de sessies zijn gesprekken georganiseerd om *feedback* te krijgen, en op basis van die inbreng zijn in een vierde sessie de dingen op een rijtje gezet en is een keuze gemaakt. We hebben ook gewoon zakelijk gekeken, wat zijn de financiële consequenties?"

Zorgvuldige afwegingen

Dat klinkt allemaal heel zorgvuldig.

"Er is ook wel wat weerstand geweest. Maar we hebben uiteindelijk een brede consensus gekregen dat het beter was om de voormalige gereformeerde gebouwen af te stoten dan de voormalige hervormde gebouwen. Eerst is de mogelijkheid nog onderzocht om de monumentale hervormde kerk aan te houden en de gebouwen van de gereformeerde kerk als verenigingsgebouwen, maar dat was gewoon teveel, niet zinvol. We hadden nog geen acuut financieel pro-

Erik van der Spek

bleem, maar dat zou wel gaan komen. Ook is gekeken naar de optie om alles in één pand onder te brengen, door binnen de kerkzaal een 'doos' neer te zetten. Daarin zou dan een vergaderzaal en een podium komen en op het dak ervan de mogelijkheid van kleine liturgische vieringen. Maar dat is niet gebeurd. Bij het proces heeft het beleidsplan ook geholpen. Wij willen gemeente zijn in de samenleving, een rol spelen voor de samenleving, en het in stand houden van een belangrijk monument past daarbij. En een zakelijke overweging: je bent niet snel van zo'n monument af, bij verkoop (vaak voor een symbolisch bedrag) is het gebruikelijk een 'bruidsschat' mee te geven ter waarde van 10 jaar bijdrage in groot onderhoud. Nu heeft de verkoop van de gereformeerde gebouwen een fors vermogen opgeleverd."

Vermogen

Hoe gaat u met dat vermogen om?

"We konden de andere gebouwen opknappen waardoor we ook lagere onderhoudslasten hebben de komende

Een van de vakantiewoningen van de Protestantse Gemeente te Den Burg

tien-twintig jaar. We kijken ook hoe we de energievoorziening kunnen verduurzamen: efficiënter verwarmen en zelf energie opwekken op het verenigingsgebouw of het terrein rond de kerk. We hebben de armslag om dat te doen, ook als het niet subsidiabel is.”

Vakantiewoningen

En de vakantiewoningen?

“Geld op de bank zetten levert niets op, we moeten zelfs betalen. Uitgaande van goed rentmeesterschap hebben we eerdergenoemde investeringen gedaan, en voor het restbedrag is een accountant geraadpleegd. Wat zijn de mogelijkheden die bij een kerkelijke gemeente passen, met weinig risico, en verantwoordelijkheid alle kanten op? Hij kwam toen met het idee van vakantiewoningen. Dat hebben we ook in de gemeente besproken, niet iedereen was er blij mee. Waarom niet instappen bij Oikocredit bijvoorbeeld? We hebben uitgelegd dat er een verantwoordelijkheid is dat ook in de toekomst de kerkelijke gemeente niet om financiële redenen dicht moet. Dat we best een deel van het vermogen bij Oikocredit onder wilden brengen, maar dat dat toch eerder een diaconale aangelegenheid

was. Uiteindelijk kreeg het plan van de vakantiewoningen instemming van de gemeente en kerkenraad.”

Hoe hebt u het beheer van de woningen geregeld?

“We hebben twee woningen gekocht, een bestaande en een modelwoning, beide op een bestaand park. Het beheer kun je ook zelf doen, maar vrijwilligers voor de kerk kun je beter voor het kerkenwerk inzetten dan voor dit deel van de fondsenwerving voor de kerk. De beheerder van het park regelt dus alles, administratie en verhuur, en wij krijgen een vast bedrag per woning ongeacht de bezetting. Er is dus een gegarandeerd rendement van 3 à 4% per jaar. Die afspraak wordt iedere twaalf jaar geëvalueerd. We denken weinig risico te lopen, tenzij de mensen niet meer op vakantie gaan...”

Ook na corona zal het aantal buitenlandse vakantiegan- gers misschien niet meer het oude peil halen?

Ongeveer de helft van het aantal overnachtingen op Texel is van buitenlanders. Maar als die wegblijven blijkt dat er Nederlanders voor in de plaats komen, die gaan dan ook minder naar het buitenland.”

► DB Arbo Advies B.V.

**“Je gaat het pas zien als je het door hebt”
Geloof in optimale arbeidsomstandigheden en veiligheid**

Tekst & Beeld DB Arbo Advies B.V.

Voor colleges van kerkrentmeesters komt er veel kijken bij het beheren van kerkgebouwen. Beheerders, kerkenraden, kosters en kerkrentmeesters kijken dikwijls heel anders naar de arbeidsomstandigheden en veiligheid van ‘hun’ kerkgebouwen. Een gebouw beheren en zorgen dat de noodzakelijke wettelijke voorschriften ook nageleefd worden is een flinke uitdaging.

“In de praktijk merk ik bij hen een verschil in bewustzijn en bewustwording. Er wordt vaak gedacht: ‘het gaat al jaren goed.’ En dat is best begrijpelijk gezien de grote betrokkenheid die zij hebben bij hun eigen kerk en geloofsgemeenschap”, aldus Dirk Bok, directeur en eigenaar van DB Arbo Advies B.V. in Nijkerk.

Specialisme in kerken en kerkelijke gebouwen

Dirk is gecertificeerd hoger veiligheidskundige en arbeidshygiënist. Hij is erin gespecialiseerd om leden van het college van kerkrentmeesters strategisch en effectief te adviseren over het veiligheidsbeleid. Dirk kent de letter van de wet, en weet deze praktisch en realistisch in beleid vorm te geven. Hierdoor wordt het beheer en de veiligheid van kerkgebouwen gewaarborgd.

Zelfde wettelijke veiligheidsvoorschriften als bedrijven

Voor kerkgemeenschappen en kerkgebouwen gelden dezelfde voorschriften als voor andere bedrijven en gebouwen. Dirk wordt regelmatig benaderd met de vragen zoals: “Moet ik een risico-inventarisatie hebben? En als ik deze heb, hoe ga ik ermee om? Moet ik een ontruimingsplan hebben?”

Op het moment dat deze vragen worden gesteld, maakt Dirk een afspraak voor een kennismakingsgesprek waar de wensen en mogelijkheden worden besproken. Er wordt gekeken naar wat verplicht- en/of wenselijk is en hoe daar uitvoering aan gegeven kan worden. Dirk stelt een stappenplan op met als leidraad de risico-inventarisatie.

Strategisch en praktisch advies

Dirk inventariseert en begeleidt op strategisch niveau en helpt beheerders, kerkenraden, kosters en kerkrentmeesters met het praktisch invulling geven aan de verplichte onderwerpen uit de risico-inventarisatie. Denk hierbij aan:

- het indelen van de onderwerpen uit de risico-inventarisatie in haalbare termijnen;
- gefaseerd bijhouden van het plan van aanpak vanuit de risico-inventarisatie;
- meedenken in oplossingen van organisatorische en praktische onderwerpen (denk aan: moeten we een BHV-organisatie hebben, zo ja, hoeveel BHV-ers en wat zijn hun taken?);
- een jaarlijkse evaluatie van het te voeren beleid, en het bespreken van nieuwe wettelijke ontwikkelingen en wat deze betekenen voor de gebouwen en de kerkelijke organisatie.

Observant

Regelmatig wordt Dirk als observant gevraagd, om de uitvoering van een ontruimingsoefening te observeren. Hierdoor kan hij verbeterpunten aandragen, waardoor het beleid ook praktisch en veilig wordt uitgevoerd. Door gebruik te maken van de deskundigheid van Dirk, waarborgt de kerkelijke gemeente het nakomen van hun wettelijke verplichtingen. Tevens zijn de risico's tot een aanvaardbaar niveau teruggebracht. “Het is niet alleen mijn deskundigheid, maar ook mijn passie om organisaties te adviseren en effectieve oplossingen aan te dragen voor een veiligere werkomgeving in de kerkelijke gebouwen,” zegt Dirk.

Vakantie-impressies

Ter illustratie van mogelijke risico's in de praktijk bij kerken en kerkelijke gebouwen noemt Dirk de opstelling van kerkstoelen in relatie tot de voorschriften van de brandweer. Dirk bezoekt, vanuit historische interesse graag kerkge-

bouwen. Hij geniet van de schoonheid van eeuwenoude kerkgebouwen en beseft welke prestatie de bouwers hebben geleverd om zo'n groot gebouw, met de toentertijd voorhanden gereedschappen te bouwen.

Wanneer hij door Nederland rijdt, loopt hij graag een geopende kerk binnen. Ongemerkt vallen veiligheidsrisico's hem op. Vorig jaar was hij op een donderdag in het noorden van het land. Daar had men op dinsdag een bruiloft in een kerkelijk gebouw gevierd. Dirk zag voor de meterkast een hele stapel grijze dichtgebonden vuilniszakken met afval van het bruiloftsfeest. Dirk sprak de beheerder en hoorde dat men zich vergist had in de vuilophaaldag en daarom de vuilniszakken maar even binnen had gezet. Men was zich er niet bewust van wat er zou kunnen gebeuren wanneer er een calamiteit zou zijn, waardoor de hoofdschakelaar van de elektra uitgeschakeld zou moeten worden. Denk bijvoorbeeld aan een brand. Wanneer de hoofdschakelaar niet uitgeschakeld kan worden, ontstaat er kortsluiting en/of brand in de meterkast. De herstelkosten nemen toe door de grotere schade aan de installaties en de gebouwen. Daarnaast worden mensen blootgesteld aan kortsluiting en gevaarlijke dampen en gassen. Met alle gevolgen en menselijk leed voor degene die het betreft.

Zo merkte Dirk tijdens een fietstocht door het midden van Nederland een rode glimp van een brandblusmid-

del in een klein kerkje op. Achter de achterste kerkbank stond een hoge stapel stoelen en papieren knutsels van de paasviering, voor het blusmiddel. Toen Dirk verder keek zag hij een blusmiddel en EHBO-koffer hangen. Niemand die daar ongehinderd bij kon komen. Een college van kerkrentmeesters kan aangesproken worden op dit soort situaties.

Frequent voorkomende en makkelijk op te lossen veiligheidsrisico's

Enkele frequent voorkomende veiligheidsrisico's die Dirk tegenkomt zijn:

- geblokkeerde vluchtwegen en nooduitgangen,
- losliggende bekabeling,
- schoonmaakmiddelen en gevaarlijke stoffen die niet in een afgesloten kast worden bewaard.

Pragmatische oplossingen

In de achterliggende jaren zijn diverse pragmatische oplossingen toegepast om de veiligheid te waarborgen. Zo heeft een kerkelijk centrum een extra vluchtroute vanuit het jeugdhonk in de kelder naar een bovenliggende zaal gemaakt. Het betreffende kelderluik is afgezet met een hekwerk en markering.

► www.dbarboadvies.nl

► Kerkvitaal Gemeenteadvies en -begeleiding

Interview met Jan Boer, eigenaar van Kerkvitaal Gemeenteadvies en -begeleiding

Tekst & Beeld Kerkvitaal Gemeenteadvies en -begeleiding

We spraken met Jan Boer, eigenaar van Kerkvitaal Gemeenteadvies en -begeleiding, over de inhoud van zijn werk en zijn drijfveren.

Jan, eerst nog even over je achtergrond. Hoe zat het ook alweer? "Ja, ik was senior gemeenteadviseur bij de landelijke kerk en had daar altijd al veel werk op het grensvlak van gemeenteopbouw en de meer zakelijke kant van het kerk-zijn. In beide ben ik geschoold en heb ik ervaring. In 2016 ben ik voor mezelf begonnen onder de naam 'Kerkvitaal gemeenteadvies en -begeleiding'. Maar inhoudelijk liep het werk gewoon door en is de vraag alleen maar fors toegenomen. Nou ja, gewoon door... Wat

echt anders is geworden is dat ik nu als ondernemer ook zelf weer mensen in kan huren op trajecten."

Dan doen we toch een predikant minder?

Als ik naar de portfolio op je website kijk zie ik veel grote begeleidingstrajecten waar ook een kerksluiting in voorkomt. Kun je daar iets meer over vertellen? "Daar kan ik ondertussen wel een boek over schrijven. Laat ik er eens een aspect uitlichten. In een krimpscenario in grote gemeenten is vaak

de 'reflex': 'Dan doen we toch een predikantsplaats minder?'

Dat levert veel minder weerstand op dan bijvoorbeeld een kerk afstoten. Puur naar de cijfers bekeken is 'pastoraat' vaak de grootste kostenpost en is daar ook het meeste 'te halen'. Dat kan best wat minder. In andere gemeenten probeert men juist onder het motto 'brood gaat voor stenen' krampachtig vast te houden aan het aantal predikantsplaatsen. In de Protestantse Gemeente Zwolle, waar ook het mes in de uitgaven moest, kozen we voor het eerst voor de vuistregel dat minimaal 50% van het levend geld naar de begrotingspost 'pastoraat' moet. Dat geeft best houvast. Op termijn krimpt de omvang van de predikantsformatie wel mee als de inkomsten dalen. Maar dan net zo hard als op de andere fronten. Ook in Almelo en Hervormd Katwijk hebben we nu die 50% als uitgangspunt genomen. Er kunnen natuurlijk best goede redenen zijn om een andere norm te stellen, maar als uitgangspunt werkt het over het algemeen goed. Men komt in ieder geval even uit die reflex en het resultaat is vaak verrassend. Bijvoorbeeld dat er zowel niet in de formatie wordt geschrapt als dat er (nog) geen kerksluiting nodig is, maar men wel de benodigde bezuiniging weet te realiseren."

Je noemt nu een aantal plaatsen. Waar ben je momenteel nog meer bezig? "Poeh... Als het gaat om kerksluitingsprojecten denk ik aan de Protestantse Gemeenten Koudekerk aan de Rijn en Hazerswoude Rijndijk, Waddinxveen, Huizen, Elim, Koudekerk aan den Rijn en Hazerswoude Rijndijk. De kerk in Grafhorst hebben we net verkocht, Gereformeerd Loosdrecht komt er denk ik aan. En dan nog een aantal plaatsen die ik niet kan noemen omdat gemeenteleden het niet uit een blad, zelfs niet uit *Kerkbeheer* moeten lezen. Ja, dat is het wel voor dit moment. En natuurlijk zijn er ook trajecten waarin vastgoed wel een grote rol speelt maar waar (nog) geen sprake is van kerksluiting."

"Maar nu lijkt het net of Kerkvitaal alleen 'kerksluitingen' begeleidt. Samen met de gemeenteadvisers Bernhard Vosselman en Teunie van de Water, die in dienst zijn bij Kerkvitaal, begeleiden we een breed scala aan projecten zoals samenvoegingen, het omvormen van een gemeente tot een huisgemeente, financiële ontvlechting, analyse van het functioneren van een kerkelijk bureau enzovoort. En in een flink aantal gemeenten denken we mee over beleid,

ondersteunen we bij we bij het beroepingswerk.

En de afgelopen twee jaar was ik extern interim-voorzitter van de streekkerkenraad van de Protestantse Gemeente te Klarenbeek, Voorst en Wilp. Dat werkte ook prima. En dan zijn er nog een aantal mediationtrajecten die ik uiteraard niet bij name noem."

"Misschien voor kerkbeheerders goed om even te noemen: bijna alle projecten die we begeleiden zijn gericht op vernieuwing en het toekomstbestendig maken van gemeenten. En daarom kunnen de begeleidingskosten voor deze trajecten ook gesubsidieerd worden vanuit de solidariteitskas. Vaak helpen we gemeenten om deze subsidies ook toegezegd te krijgen. En nu we het toch over subsidies hebben, ook voor het aanpassen van een kerkgebouw kan soms flink wat subsidie worden verkregen. We hebben daar goede ervaringen mee."

Mediation

Jij bent ondertussen ook een geregistreerd mediator? "Ja, alweer een aantal jaren. De opleiding volgde ik in eerste instantie omdat in de trajecten die ik begeleid er nog wel eens flinke spanningen zitten. Mediationstechnieken voegen iets toe aan m'n gereedschapskist. In veel begeleidingstrajecten komen die goed van pas. Aanvankelijk was ik ook niet van plan ook echt mediations te gaan doen. Maar ik werd ervoor gevraagd en merk dat ik er ook veel voldoening uit haal. Overigens is het daarbij vaak wel jammer dat je er pas bij geroepen wordt als de zaak al flink geëscaleerd is. Als je zo'n conflict dan afpelt kom je vaak tot een 'onbenullig' iets dat mis is gegaan. Als het gaat om kerkbeheer bijvoorbeeld om een contract dat er niet is of niet op orde is. En dat steentje begint van boven van de berg naar beneden te rollen en klontert steeds meer aan tot een relatieverwoestende omvang. In en in triest. Zeker als je dan bedenkt hoe dit simpel aan het begin was op te lossen. Hoeveel schade was er wel niet te voorkomen geweest? Maar goed, des te mooier dat je als mediator de communicatie over waar het echt om gaat weer vlot kunt trekken en men er uiteindelijk samen weer uitkomt.

Als ik zo hoor over kerksluitingen, weerstand, conflicten, dan moet jij wel een groot geloof hebben. "We hebben een grote God!"

De orgelbank

DE ORGELBANK

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn er 5 orgels in de orgelbank ingeschreven. Dit betreft instrumenten van o.a. de orgelmakers Vierdag, Van Leeuwen, Reil en Kramer. De juiste specificaties vindt u op onze website www.kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor vragen over de orgelbank kunt u contact opnemen met het VKB-Bureau.

Telefoon (078) 639 36 66

E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Cees Hoek

Tekst Nico de Jong **Beeld** Cees Hoek, PR

Dominee Hoek is een enthousiast verteller. Hij blijkt van huis uit niet geheel onbekend te zijn met het predikantschap aangezien hij opgroeide in een pastorie en zijn overgrootvader en oom eveneens de roeping tot dit ambt hadden. Destijds heeft hij een HBO opleiding gedaan. Tijdens een stage in de Adventkerk in Amersfoort werd hij door de predikant daar aangeraden om de studie voor predikant te gaan volgen. Daarop heeft hij de verkorte opleiding tot predikant in Utrecht gevolgd. Ik ga met hem in gesprek over het predikantschap in twee Groningse dorpen en over het kerkbeheer.

Verwachtingen

Wat mag een gemeente van een predikant verwachten?
 "Als predikant ben ik door de gemeente beroepen. De gemeente vraagt dan naar iemand die de gemeente kan leiden in het dienen van God en het volgen van Christus. Daarom ben je voorganger en leef je als persoon ook met God en uit het verlossingswerk van Christus. Dat is wat je ook aan de gemeente mag doorgeven als dienaar van het Woord. In die blijde boodschap is alles te vinden wat een mens in het leven nodig heeft. Te midden van alle gebrokenheid mag in de verkondiging steeds weer doorklinken dat we bij God welkom zijn."

"Te midden van alle gebrokenheid mag in de verkondiging steeds weer doorklinken dat we bij God welkom zijn."

Is de predikant de beeldbepalende figuur in de gemeente?
 Vol overtuiging antwoordt Hoek: "Ik vind niet dat een predikant het uithangbord van de gemeente moet zijn. Niet zodat gemeenteleden bij wijze van spreken zouden kunnen zeggen: 'kom bij ons in de kerk, want wij hebben een toffe dominee.' Je bent als predikant wel vaak communicator en je hebt een soort ambassadeursfunctie naar de buitenwereld. Zo heb ik in het dorp wel overleg met andere organisaties om de kerk te representeren. Wel vind ik het goed om de gemeente toe te rusten om in het dorp als christen actief te mogen zijn."

Kerkbeheer

In hoeverre heeft u met het kerkbeheer te maken of te maken gehad?

Binnen de kerkenraadsvergadering heb ik natuurlijk wel met kerkrentmeesters te maken, maar ik woon niet de ver-

gaderingen van het college van kerkrentmeesters bij. De kerkrentmeesters hebben in zekere zin een eigen verantwoordelijkheid. Soms doen zich wel situaties voor waarbij er direct contact is. Zo moesten we vorig jaar een nieuwe geluidsinstallatie aanschaffen voor de kerk in Bedum. Daarbij ben ik ook uitgebreid betrokken geweest en de apparatuur functioneert nu naar tevredenheid. We kunnen zo op vele manieren prettig samenwerken. In Onderdendam ben ik ook voorzitter van de kerkenraad en heb daar wat meer met het college van kerkrentmeesters te maken. In vergaderingen waar bijvoorbeeld de jaarrekening moet worden besproken heb ik de leiding. Hoewel ik zelf niet zo boekhoudkundig ben in gesteld, heb ik veel respect voor de twee kerkrentmeesters die ieder jaar weer een jaarrekening moeten opstellen. Denk daarnaast aan de pachtzaken en bijvoorbeeld het aanvragen van subsidie voor het monumentale kerkgebouw. In het verleden is er wel eens onderhoudssubsidie ontvangen, waarna een deel van het onderhoudswerk niet tijdig werd uitgevoerd. Het is dan vervelend als een deel van de verstekte subsidie weer moet worden terugbetaald. Gelukkig is er nadien een nieuwe aanvraag ingediend en toegekend. In zulke situaties kun je in goed overleg proberen om zaken beter te laten verlopen. In kleinere dorpsgemeenten zal een predikant dus vanwege een beperkte bezetting in het college van kerkrentmeesters wel eens wat bijspringen, maar dat is geen ideale situatie."

Geestelijk of zakelijk?

Is kerkbeheer een zakelijke of een geestelijke aangelegenheid?
 "Ik vind het vooral een geestelijke zaak. Neem in mijn geval de monumentale Walfriduskerk in Bedum. Het gebouw is met zijn karakteristieke scheve toren beeldbepalend voor het dorp. Daarin hebben we als gemeente een stuk kapitaal waarmee we prominent aanwezig zijn in het dorp. Hoewel ik enerzijds van mening ben dat de kerk als gemeente van Christus bestaat uit levende stenen, hebben

De Hervormde Kerk te Onderdendam

we ook als gemeente een plek waar mensen al eeuwen samenkomen om te bidden, te dopen, avondmaal te vieren en het Woord te bedienen. Dat is van grote waarde. Gelukkig komen er ook toeristen naar kijken en is er belangstelling voor de zaterdagopenstelling. Dit biedt kansen om in gesprek te gaan met mensen. Het kerkgebouw heeft dus ook een geestelijke kant. Het kerkgebouw is een gewijde plek die veel betekenis heeft. Vooral in coronatijd merken we dat die plek waar we tot rust kunnen komen als gemeente wordt gemist. Hoewel we ook thuis mee kunnen luisteren, zingen en bidden, zie ik het kerkgebouw vooral ook als een huis voor de ziel waar mensen kracht, moed, vergeving en liefde mogen ervaren."

"Als de inkomsten teruglopen hoor ik dat ook graag van de kerkrentmeesters, zodat we ons op de oorzaak daarvan kunnen bezinnen."

"Verder denk ik dat de betrokkenheid van de gemeenteleden ook blijkt uit hun gaven, zoals bij de Actie Kerkbalans. Daarmee heb je als kerkrentmeester een thermometer die aangeeft hoe betrokken de gemeente is. Als mensen enthousiast zijn dan zijn ze ook bereid om te geven. Als de

Over Cees Hoek

Dominee C. (Cees) Hoek (45) is gemeentepredikant in de Hervormde Gemeenten te Bedum en Onderdendam, twee dorpen gelegen boven de stad Groningen. Beide gemeenten zijn zelfstandig, maar vormen pastoraal gezien een combinatie. De predikant staat nu in zijn derde gemeente. Hiervoor was hij verbonden aan de Hervormde Gemeenten te Twijzelerheide (vanaf 2006) en Heerde (vanaf 2010). Sinds 2016 is hij werkzaam in Bedum (circa 350 leden) en Onderdendam (circa 100 leden). Dominee Hoek werkt voor 2/3 deel in Bedum en voor 1/3 deel in Onderdendam. De dorpen liggen ongeveer 6 kilometer van elkaar verwijderd. Normaliter gaat de predikant 's morgens voor in Bedum en 's avonds in Onderdendam. Zo komt het voor dat er mensen zijn die de morgendienst in Bedum bijwonen en de avonddienst in Onderdendam. Laatstgenoemde gemeente heeft het karakter van een streekgemeente en bestaat grotendeels uit ouderen. Bedum is meer een dorpsgemeente met ook jonge gezinnen. Veel activiteiten in de gemeenten vinden gezamenlijk plaats (onder andere verenigings- clubwerk en catechisaties). Het wordt steeds moeilijker om de kerkrentmeesterlijke taken in te vullen.

betrokkenheid verslapt zie je ook dat de giften teruglopen. Zo hebben we enkele mensen die nog steeds maandelijks €2,20 overmaken sinds we in 2002 in euro's betalen (het bedrag van f5,00 is dus nog nooit aangepast). Gelukkig is dit een uitzondering en bewegen de giften zich over het algemeen in positieve zin met de betrokkenheid van de gemeenteleden mee. De kerk mag toch wat kosten? In de kerkbalansperiode probeer ik daar ook altijd in het gebed aandacht aan te geven en soms ook in de preek. We hebben als kerk immers ook geld nodig om het gemeentewerk tot uitvoering te brengen. Wat geven we maandelijks gemakkelijk uit aan bijvoorbeeld een feestje of een etentje en wat hebben we over voor de kerk? We kunnen dit niet afdoen als een zaak voor de kerkrentmeesters, maar dit behoort tot een wezenlijk onderdeel in het gemeente-zijn. Als de inkomsten teruglopen hoor ik dat ook graag van de kerkrentmeesters, zodat we ons op de oorzaak daarvan kunnen bezinnen."

Leidinggeven

Bent u als predikant betrokken bij het leidinggeven aan de gemeenten en bij het sturen van menskracht (zoals bijvoorbeeld bij vrijwilligers)?

"Als lid van de kerkenraad ben ik inderdaad daarbij betrokken. Denk dan bijvoorbeeld aan het aanstellen van nieuwe ambtsdragers. Maar ook aan mensen voor het jeugdwerk, ander vrijwilligerswerk zoals de schoonmaak en technische mensen voor het streamen van de diensten. In een kleine gemeente heeft de kerkenraad daarin een leidende rol en gelukkig zijn er nog voldoende mensen bereid om zich als vrijwilliger in te zetten. Gezien de omvang van de gemeente hebben we geen jeugdraad of een zendingscommissie en dergelijke."

De Walfriduskerk te Bedum

Corona

Ziet u naast de beperkingen in de coronacrisis ook kansen?
 "De beperkingen zijn duidelijk voor wat betreft de erediensten. We zenden alle diensten uit via YouTube. Tot Goede Vrijdag hebben we beide diensten zonder kerkgangers in Onderdendam gedaan. Momenteel worden beide

diensten vanuit de kerk in Bedum uitgezonden. We kunnen daar met 30 mensen veilig bij elkaar zitten. Zo kunnen we beide kerken in beeld brengen. Het kringwerk is niet mogelijk. Catechisatie voor de beide gemeenten doen we via Teams. De kansen zijn dat je via het streamen van diensten laagdrempelig beschikbaar bent voor mensen. Zeker als je kijkt naar het aantal views is dat hoopgevend. Een paar weken geleden kwam ik uit de bakkerswinkel en fietste er een onbekende voorbij die riep: 'Dominee, goede preek zondag!' Mensen kunnen gemakkelijk op zondag even meekijken. Zo zijn er dus een aantal Zacheüsen in de boom die de dienst kunnen meemaken. We hebben in eerste instantie voor eenvoudige uitzendapparatuur gekozen die we in beide gemeenten gebruiken. De vraag is of we hierin niet meer investeren om in de toekomst ook die laagdrempeligheid te kunnen blijven bieden."

"We zijn er niet alleen om een gebouw in stand te houden, al hebben we daar wel onze verantwoordelijkheid voor te nemen."

Toekomst van de kerk

Hoe ziet u de toekomst van de kerk in Nederland gelet op de ontkerkelijking?

"Hier in het Groningse zie je veel kerken die fuseren omdat zij het zelfstandig niet meer aankunnen om de predikant te betalen en het gebouw te onderhouden. Het vanzelfsprekende om kerk te zijn is allang voorbij. De toekomst is daarin te vinden dat wanneer je God dient en kent, je daar vanuit het Woord ook handen en voeten aan kunt geven. Het levende geloof mag worden doorgegeven en daarbij kun je zoeken naar nieuwe manieren. De vreugde van de boodschap van vergeving en genade moeten we vooral blijven doorgeven. We moeten ons daarvoor blijven inspannen, want dat biedt écht toekomstperspectief."

"Soms komt het voor dat vergrijsde gemeenten wel middelen hebben maar dat nieuwe aanwas ontbreekt. Met bijvoorbeeld het aanstellen van een jongerenwerker alleen kom je er niet. Het belangrijkste kapitaal zijn de leden van de gemeente. Voor een doorstart van een vergrijsde gemeente is het noodzakelijk dat een aantal dertigers en veertigers zich wil aansluiten om een nieuwe impuls te geven. De kerk wordt gevormd uit de broeders en zusters. We zijn er niet alleen om een gebouw in stand te houden, al hebben we daar wel onze verantwoordelijkheid voor te nemen."

Tot slot

Heeft u nog een slotopmerking?

"Als predikanten zijn we eigenlijk voorbijgangers. De kerkrentmeesters moeten zich afvragen hoe zij de kerkgebouwen en bezittingen van de gemeente op lange termijn in belang van de toekomst van de gemeente moeten beheren. Als predikanten moeten we in die zin terughoudendheid betrachten. Maar (lachend) dat is eigenlijk een advies voor predikanten en niet voor kerkrentmeesters."

Auteursrechten blijven ons boeien

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Unsplash

We blijven – zeker in deze coronatijd waarin het streamen van kerkdiensten een hoge vlucht heeft genomen – vragen krijgen over auteursrechten en licenties.

Het komt nogal eens voor, dat iemand meldt: we hebben de informatie op jullie website en op die van de Protestantse Kerk bekeken, maar dat is nog een hele puzzel. Met een ondertoon, althans zo hoor ik die: kunnen jullie ons nou niet gewoon hapklaar van een antwoord voorzien? Welnu, laat ik dan iedereen die hier wel eens mee bezig is, maar meteen uit de droom helpen: zo'n antwoord is er niet. Dat ligt niet aan de websites van de VKB en de PKN, maar aan de materie zelf. Laten we beginnen bij het principe: als u creatief werk van iemand openbaar maakt (tekst, beeld, muziek, uitvoering) dan dient u daar toestemming voor te hebben en ook eventueel een vergoeding voor te betalen.

Dan gaat het natuurlijk om de vraag: wat is een openbaarmaking? Welnu, dat is alles wat zichtbaar of hoorbaar gemaakt wordt in de publieke ruimte (dus ook in een openbare kerkdienst), dus toegankelijk is voor derden. Het gaat om alles wat niet privé is. Dus ja, ook de avonden van de vrouwenvereniging of de jeugdclub zijn geen privé-domein. Er is ergens wel een grijs gebied: huiskringen bijvoorbeeld, of als je thuis met wat jeugd van de kerk een film bekijkt. Maar als een jeugdkoor optreedt, zeker als het via internet wordt uitgezonden (dat is naast het live optreden dus een tweede openbaarmaking) dan kan het zo zijn, dat werk dat wordt uitgevoerd van iemand is (dichter of componist) die daar rechten op kan laten gelden. Het hangt er dus helemaal vanaf wat ze gaan zingen. Je kunt je voorstellen dat als dat liederen uit een oudere kerkbundel zijn, dit anders uitpakt, dan als ze een avondje *songs* van Bob Dylan gaan zingen, die zijn rechten net verkocht heeft aan een groot bedrijf die uiteraard voor elke uitvoering geld wil zien.

Maar ook bij een kerkbundel – neem het Liedboek 2013 – weet je het niet helemaal zeker. Het gewoon zingen door de gemeente in een live kerkdienst is wel rechtenvrij, inclusief projecteren in de kerk, tenminste als je een licentie bij Liedboek BV hebt. Maar daarbuiten ligt het weer open. En ja, als je de teksten die je in de kerkdienst projecteert, ook weer verspreidt via internet of hebt afgedrukt in een liturgie, zijn dat weer nieuwe openbaarmakingen. Je snapt de regels zijn zo streng om auteurs, musici, fotografen en kunstenaars vooral te beschermen tegen schaamteloze uitbuiting door grote commerciële partijen.

Ondertussen werken de wetten zonder onderscheid des persoons, en gelden ze dus ook voor kleine organisaties zoals plaatselijke verenigingen en kerken.

Wat moet je nou doen? Van belang is om te inventariseren wat er bij u wordt gebruikt. Uit welke bundels wordt er gezongen, welke filmpjes wil men eventueel in de digitale kerkdienst laten zien. En waar vallen die dan globaal onder qua auteursrechten? Wij raden meestal aan om de grotere partijen, die meerdere rechten behartigen, te benaderen. Denk aan CCLI, een internationale organisatie die voor veel christelijke musici werkt. Als je algemene filmpjes of muziek met populaire muziek zou willen gebruiken kun je ook Buma/Stemra benaderen. Je kunt daar natuurlijk niet eindeloos meer doorgaan, dus je ontkomt er niet aan om ergens op een website te vermelden dat je je best doet om steeds rechthebbende te achterhalen, en als iemand meent rechten te hebben, hij of zij zich kan melden.

In ieder geval moet je je wel bewust zijn, dat de betreffende die zich meldt meestal in haar of zijn recht staat. Dus opponeren (ook niet met een moreel beroep) heeft geen zin. Sommige kerken hebben nog een beroep op onwetendheid geprobeerd, maar als het een rechtszaak wordt, verlies je ook dat. Dus dan is het een kwestie van meebewegen en proberen tot een redelijke overeenstemming te komen.

Als redactie maakten we in 2020/2021 een serie over kerkbeheer bij buitenlandse kerken. Alle redactieleden hebben één of meerdere landen onder hun hoede genomen. Het zijn journalistieke producties, geen wetenschappelijke studies. Vanuit een format met veertien vragen gingen we op onderzoek uit. Soms hebben we familie in zo'n land, of vrienden, soms komen we er vaak of hebben we andere connecties. Daarnaast is er via openbare kanalen en mensen in Nederland vaak veel meer te weten te komen dan je in eerste instantie denkt. Aan deze serie komt na acht landen nu een eind. Daarom in deze editie een terugblik.

Rondreis langs kerkbeheer in acht landen: een terugblik

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Unsplash

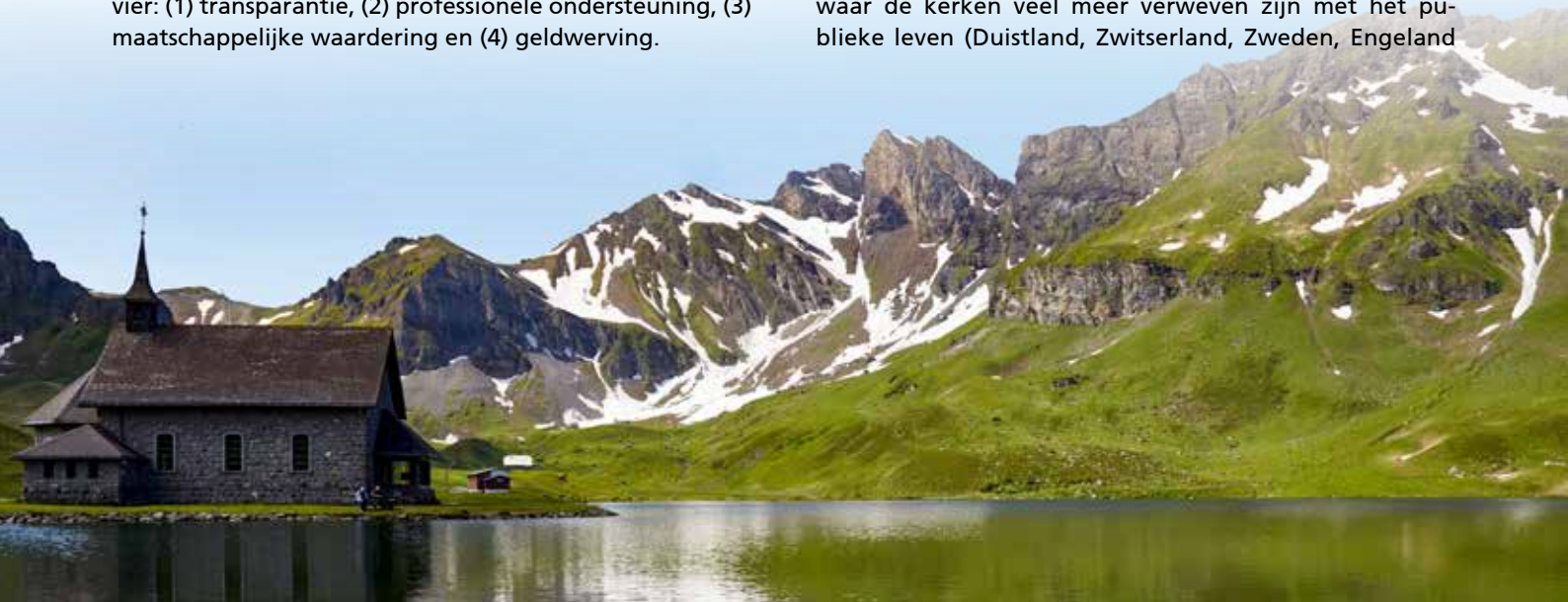
In 2020 bestond de VKB honderd jaar. Als redactie van *Kerkbeheer* vatten we het plan op om eens bij buitenlandse kerken te kijken hoe daar het kerkbeheer eruit zag, met name bij een grotere protestantse kerk in zo'n land. We hebben inmiddels een serie van acht landen de revue laten passeren, waaraan vijf redacteuren meewerkten.

Leren van anderen is iets anders dan zelfkritiek

Wat nemen we nu eigenlijk mee van zo'n 'rondreis' langs Duitsland, België, Engeland, Frankrijk, Schotland, Zweden, Zwitserland en de Verenigde Staten? De laatste vraag van ons journalistieke format voor de serie was ook: wat kunnen we leren voor de Nederlandse situatie? Dat veronderstelt wel dat je ook wat wilt leren. Kijken hoe het bij anderen gaat, dan kun je blij zijn met wat bij jou beter lukt, maar vooral ook leren van de *best practices* van anderen. Daarbij gaat het erom samen in de spiegel te kijken om samen te werken aan mogelijke verbeteringen. Wij zien er vier: (1) transparantie, (2) professionele ondersteuning, (3) maatschappelijke waardering en (4) geldwerving.

1. Transparantie over eigen cijfers en ontwikkeling

Het eerste punt betreft cijfermatige transparantie. Je ziet in België bijvoorbeeld, waar ondanks de scheiding van kerk en staat, de financiering van de kerk mede met publieke middelen tot stand komt, dat de discussie gaat in de richting van transparantie. We willen als belastingbetaler weten wat er precies met ons geld gebeurt. In een land als Frankrijk zie je dat er strikt onderscheid gemaakt wordt tussen '*cultuelle*' en '*culturelle*' activiteiten van de kerk. Voor cultus is er nul overheidsmedewerking. Voor maatschappelijke activiteiten mondjesmaat. Daar waar de kerken veel meer verweven zijn met het publieke leven (Duitsland, Zwitserland, Zweden, Engeland

en Schotland) zie je dat de kerk grote openheid betracht over haar reilen en zeilen, inclusief de financiën.

Zij doen ook niet krampachtig over de ontwikkelingen in eigen huis, al zijn die in de meeste landen ook onderhevig aan krimp (in sommige landen fors, zoals in Schotland). Zij vertellen verhalen bij hun cijfers. Ja, de kerk heeft (ik noem maar wat) in totaal zoveel honderd miljoen aan vermogen, maar daar doen we wel al deze maatschappelijke dingen mee. Bij navraag in verschillende situaties werd gezegd, dat de kerk zeker in deze mondige tijden gewoon openheid van zaken moet geven en verantwoording moet willen afleggen over wat ze doet met de giften en subsidies, met haar bezittingen en vermogens, en wel tegen de achtergrond van haar eigen ontwikkeling.

Wij hebben het gevoel dat we al Protestantse Kerk in Nederland hier nog best iets van kunnen leren, zowel landelijk als plaatselijk. Wees niet bang voor de statistiek, noch voor openheid van zaken rond eigen ledenontwikkeling, geld en bezittingen. Zorg dat er voor iedereen goede statistieken en kerncijfers zijn, maar zorg ook dat je er een goed verhaal bij vertelt, een verhaal dat eerlijk is en dat begrijpelijk is voor binnenstaanders en voor buitenstaanders.

2. Verhouding centraal versus lokaal

Een ander punt dat ons opviel is de zoektocht in veel kerken van protestantse huize naar het juiste evenwicht steeds weer tussen lokale betrokkenheid (ook bestuursmatig) en centrale aansturing en ondersteuning. Maar dan wel in die zoektocht alles gericht op het continueren en versterken van lokale vormen van kerk-zijn. Opvallend is dat er nergens zoiets als een VKB bestaat, een vereniging voor en van kerkbeheerders, die vooral het perspectief van de plaatselijke gemeenten vertegenwoordigt. Je kunt zeggen: de kerken die nog meer een nationale institutionele inbedding hebben, zijn op dit vlak in het voordeel. Maar dat is de vraag. Het kan ook een nadeel zijn (het leren omdenken van een oude centralistische visie naar nieuwere situaties).

Opvallend is de professionele manier waarop de Engelse en Schotse kerk *overall*-analyses maakt van kansen en bedreigingen voor kerk-zijn door het hele land heen en daar dan ook (ondanks krimp als algemene tendens) nieuwe programma's op loslaat. Opvallend vonden wij de wijze waarop in de Zweedse en Duitse kerk solidariteit wordt vormgegeven, zodat er ook in 'arme' gebieden vanuit de lokale kerk die daar nog wel is, een volwaardig een aansprekend aanbod aan de lokale bevolking geboden kan worden.

Opvallend is dat in de landskerken van Duitsland die een centralistischere traditie kennen, juist meer naar lokale betrokkenheid als motor wordt gezocht, terwijl in landskerken met een meer lokale traditie (autonomie van de plaatselijk gemeente) er meer professionele ondersteuning en regionale samenwerking wordt gestimuleerd als de lokale bestuurskracht dreigt af te nemen. Op het vlak van de verhouding centraal-decentraal hebben we als Protestantse Kerk, dachten wij, de aankomende jaren ook nog wel wat huiswerk.

De Fruttkapelle bij de Melchsee in Centraal-Zwitserland

Interieur van de Canterbury Cathedral, Engeland

3. Maatschappelijke waardering winnen

Dan zagen we uiteraard veel vergelijkbare ontwikkelingen als het gaat om de scheiding van kerk en staat en als het gaat om ontkerkelijking en de veranderende plaats van de kerk in de samenleving. Maar we zagen ook onderscheid. De maatschappelijke waardering van wat een kerk doet, verschilt behoorlijk per land. De secularisatie loopt in alle landen (behalve de Verenigde Staten) getalsmatig wel aardig gelijk op, waar het gaat om kerkbezoek en betrokkenheid (en vergrijzing) van kerkleden. Maar de kwaliteit ervan kan nogal verschillen.

In Nederland lijkt de secularisatie tamelijk scherpe kantjes te hebben voor de kerk. Er is niet zoiets als een overgebleven maatschappelijke waardering voor het instituut kerk, al is de ergste religie-stress wel voorbij. De kerk als machtsfactor is verleden tijd. De Protestantse Kerk krimpt weliswaar minder hard dan de Schotse kerk de afgelopen decennia, maar je kunt wel vergelijkingen trekken. Zien we kans om als minderheidskerk die echter ook in de nabije toekomst op vele plaatsen actief wil blijven op een nieuwe manier een maatschappelijke rol te vervullen? Niet om bij het grote publiek geliefd te zijn op zich, maar om vanuit de eigen evangelische boodschap 'mensen te dienen'. Het idee van de Schotse kerk, dat je er als kerk ook bent te midden van 'people to serve' is een aantrek-

kelijk idee ('stad op een berg', 'licht op een kandelaar'). Dat is niet een zaak van communicatieve spinning (een positief *image* proberen te framen, onder verdoezeling van 'negatief nieuws'), maar een zaak van het leven van de kerk, de gemeenten en kerkplekken zelf. Jezus meldde niet na afloop van zijn voorbeeld dat het resultaat moest zijn dat de dienst communicatie van de kerk zou kunnen juichen over 'de goede werken' van de kerk, maar 'de mensen', de omgeving om jou heen.

4. Geldwerving

Dat alles vraagt – en dat is het laatste leerpunt dat ik graag naar voren zou willen brengen naar aanleiding van onze rondreis langs acht buitenlandse – een grotere vrijmoedigheid in het vragen om support van leden en sympathisanten. De kerk in de Verenigde Staten is extreem ondernemend, competitief en geldwerwend ingesteld. En het is zeker niet de bedoeling om de werkers in de kerk daar riantel beloningen van over te laten houden of luxe gebouwen in stand te houden. Maar het gaat wel om een reëel punt.

Als we als kerk met elkaar betekenisvol en met een zekere kwaliteit aanwezig willen blijven in de Nederlandse samenleving, dan kunnen we wel met enige jaloezie kijken naar 'rijke' kerken in het buitenland, maar dan dienen we ons te realiseren, dat het daar ook gewoon door de leden bijeen wordt gebracht. Ook in landen met zogenaamde 'kerkbelasting' kan iedereen vrij er een punt achter zetten. Onze Nederlandse geefcultuur voor de continuering van ons kerk-zijn blinkt echt nog niet uit in exceptionele generositeit, misschien wel de kerkleden, maar zeker niet de kring daarom heen.

Al geven Nederlanders over het algemeen best het nodige aan goede doelen, daar hoort vaak de kerk (ook niet die met meer dan 1000 monumentale gebouwen) nog niet bij. Hier is de aankomende jaren echt nog een wereld te winnen. Met minder mensen meer geven en het goede daarmee doen. Om zo ook anderen te interesseren een bijdrage te leveren.

Iona Abbey, gelegen op het eiland Iona, Schotland

Investeren als een goed rentmeester!

Duurzamer beleggen door kerken

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

In 2018 kwam bij de Protestantse Kerk in Nederland het boekje *Investeren als een goed rentmeester!* uit. Het is nog steeds te verkrijgen via de webwinkel van de PKN (zie link onderaan).

Op 23 maart 2018 werd het boek gepresenteerd in het hart van het Nederlandse geldwezen, de Zuidas te Amsterdam. Eén van de sprekers was James Corah van de Church Investor Group UK. Zijn verhaal was getiteld: *'Ethics in investing. God and Mammon. Can Christians speak?'* Kun je als christelijke aandeelhouder invloed uitoefenen op ondernemingen om duurzame doeleinden te realiseren?

In Nederland bestaat de oecumenische vereniging 'De Nieuwe Beurskoers' (www.denieuwebeurskoers.nl), onder voorzitterschap van Huub Lems. Hij is voormalig *treasurer* van de Protestantse Kerk en niet toevallig de redacteur van het boek over duurzaam beleggen. We zitten met de lezing van James Corah meteen in het hart van de zaak. Door de lage (of zelfs negatieve) rendementen op risicoloze beleggingen, kijken steeds meer partijen, ook kerkrentmeesters naar effecten en onroerend goed. Natuurlijk komen dan allerlei financiële afwegingen om de hoek kijken. Ook kwesties van risico en rendement moeten worden afgewogen. Maar zeker ook ethische kwesties. Het is geen kwestie van 'of' maar van 'hoe', stelde Huub van der Burg naar aanleiding van een VKB webinar over beleggen. Hij is portefeuillehouder beleidsterrein 'geld' in het bestuur van de VKB. Dus je zult – als je aan beleggen wilt beginnen – sowieso ook over de ethische aspecten na moeten denken.

Het boekje *Investeren als een goed rentmeester!* kan daarbij helpen. Het boek bestaat uit korte opstellen, ingedeeld in blokken. Het eerste blok gaat over kerkelijk beleggen. Het tweede blok geeft iets over de trends in duurzaam beleggen. Het derde blok laat praktische voorbeelden zien. Het vierde blok zoomt in op diaconie en duurzaam beleggen. Blok vijf behandelt de meer activistische mogelijkheden. Kun je met beleggen en investeren ook invloed uitoefenen? In dat blok is dan ook een hoofdstuk van de al genoemde James Corah te vinden.

In blok zes komen twee aanpalende, maar zeker geen onbelangrijke kwesties aan de orde. Het betreft een hoofdstuk van Jaap Broekhuizen over de kerken en 'algemeen nut' (de ANBI-problematiek en vermogensbeheer)

en een hoofdstuk van Huub Lems zelf over risicobeheer (Risicobeheer bij de protestantse gemeente – een verkenning). Dat hoofdstuk is zeker de moeite waard om tot je te nemen. Alleen daarvoor is het al relevant het boekje aan te schaffen. Het is te verkrijgen via de webwinkel van de Protestantse Kerk voor €14,- (<https://webwinkel.pkn.nl/investeren-als-een-goed-rentmeester/1400-0001>).

Lems, Huub (2018). Investeren als een goed rentmeester! Duurzamer beleggen door kerken. Utrecht: Protestantse Kerk. ISBN 978-90-824479-1-0, 123 pagina's, €14,-

Cijfers die spreken

Kwantitatieve sturingsinformatie van belang, ook in de kerk

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** bol.com, Pixabay

Allergie voor cijfers begrijp ik best. Maar toch is het niet goed. Het idee dat 'meten' 'weten' is, is beperkt. Het is wel een vorm van weten, maar niet de enige en niet alles bepalend. Je kunt vanalles modelleren, maar daarmee is het nog niet de werkelijkheid geworden. Dus ja, daar zijn we het snel over eens: de Kerk leeft van een Verhaal, van het Woord, en niet cijfers en analyse.

Cijfers die een verhaal vertellen

Maar wat nu als ook cijfers een verhaal vertellen en gaan spreken. Denk aan de bekende benadering van de methodoloog en statisticus Joep Brinkman. Cijfers laten spreken, dat is de kunst. Dan kan het wel degelijk helpen om zicht te krijgen op de werkelijkheid. In zijn boek *Samenspel* over veranderingsmogelijkheden in de kerk, laat Bert Bakker zien welke kracht het heeft te luisteren naar de verhalen van alle betrokkenen. Maar ook laat hij tot op wijkgemeente-avond-niveau de mensen spelen via een digitaal regelpaneel met de cijfers van de kerk. En dat werkt.

Business as usual volstaat niet meer

De VKB heeft de afgelopen jaren een beweging gemaakt richting pro-actief kerkbeheer. De majeure veranderingen in kerk en samenleving die al een tijd aan de gang zijn, hebben een grote invloed op de plaatselijke gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland.

Dat betekent dat een 'volgend' beleid over het algemeen niet meer volstaat. Er zal met creativiteit en een zekere ondernemingszin naar de toekomst gekeken moeten worden. Dat mogen we doen in het volste vertrouwen dat de Heer van de kerk zijn kerk bewaart en leidt. Maar het is diezelfde Heer die via zijn Geest in en door de gelovigen met hun talenten en gaven werkt, tot 'opbouw van de gemeente'. Dus ook met de talenten en gaven van het leidinggeven en het organiseren. Het gaat om een samenop: vol vertrouwen nadenken over de manier waarop we –uitgaande van de geschiedenis die we als (wijk)gemeente en kerkplek hebben – in onze plaatselijke context de toekomst tegemoet kunnen gaan. Dit vraagt om een toekomstgericht beleid ten aanzien van gemeente-opbouw en een pro-actief, duurzaam kerkbeheer.

Vier pijlers bij voortgangsproces in een (wijk)gemeente of kerkplek

Uitgangspunt bij dit alles is onze overtuiging, dat met elke set van middelen en mensen een vorm van vitaal en toekomstgericht kerk-zijn mogelijk is: van de megakerk die als een magneet mensen blijft aantrekken tot de huiskerk die het moet hebben van trouw in kleine kring; van een volkskerkachtige wijkgemeente (waar dat

nog kan) tot een (cultureel) geprofileerde 'nichekerk'. De kunst is onder veranderende omstandigheden van de éne vorm naar de andere te evolueren. De kunst is om de noodzaak daartoe tijdig in beeld te krijgen. De VKB ziet daarvoor een viertal pijlers als fundamenteel.

(1) De eerste belangrijke pijler is dat er in elke (wijk)gemeente en kerkplek sprake moet zijn van een regelmatige reflectie op visie-ontwikkeling. Dat is een primaire verantwoordelijkheid voor de algehele leiding (kerkenraad, kerkplekbestuur), uiteraard in samenspraak met de betrokken gemeenschap van (wijk)gemeente en kerkplek.

(2) De tweede belangrijke pijler is een goede analyse van middelen en menskracht. Hier ligt een primaire verantwoordelijkheid voor kerkrentmeesters. Hoe doen wij het eigenlijk waar het gaat om de materiële randvoorwaar-

den voor ons kerk-zijn, wat zijn onze *assets* (middelen, mensen, gebouwen, identiteit/*goodwill*, *usp's*), en wat zijn realistische prognoses bij ongewijzigde trends?

(3) De derde belangrijke pijler is de iteratieve dialoog tussen visie en analyse om te komen tot een stimulerend en inspirerend maar tegelijk realistisch beleidsplan. Wat de VKB betreft dient het samenop te gaan. Het adagium 'beheer volgt beleid' is een mooie slogan, maar niet als de formulering van beleid en de droom die gedroomd wordt, geheel losgezongen is van analyses. Het idee: 'beheer bepaalt de ruimte voor beleid' klinkt realistisch, maar kan dood slaan, als daarmee elke vorm van creativiteit en ondernemingszin, vertrouwen en geloof wordt getorpedeerd.

(4) De vierde pijler is het consequent in de praktijk brengen en uitvoeren, als gemeenteleiding samen met de betrokken gemeenschap van (wijk)gemeente of kerkplek, van het geformuleerde beleidsplan. Eventueel elk jaar, maar tenminste elke twee jaar dient er goed geëvalueerd te worden. In ieder geval moet ervoor gezorgd worden, dat een vitaliteitsanalyse en een daarop gebaseerd beleidsplan niet in een la verdwijnen, omdat er niet consequent opvolging aan wordt gegeven. Dan kan het zomaar gebeuren dat je na een paar jaar weer bij 'nul' kunt beginnen.

Achtergrond

Gedurende de achterliggende jaren is door de VKB naar voren gebracht, dat een wending naar pro-actief kerkbeheer gericht op de vitaliteit van plaatselijke gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland nodig is. Dat vraagt – daar waar dat nog niet is gebeurd – een omslag, bewustwording, naar zelfbewuste colleges van kerkrentmeesters, die samen met hun kerkenraden de toekomst beleidsmatig tegemoet durven zien. Dat vraagt – daar waar het nodig is – vormen van samenwerking en deskundigheidsbevordering, van verbinding maken, die het ook kleine gemeenten en kerkplekken mogelijk maken de juiste randvoorwaarden voor hun gezochte vorm van kerk-zijn in de toekomst te creëren.

En dat vraagt facilitering van zogeheten 'sturingsinformatie': wat heb je nodig en wat moet je weten, naast geloof,

hoop en liefde, om – wat de nabije toekomst betreft – niet in het luchtledige te opereren.

Welke nieuwe instrumenten gewenst?

Van meet af aan is daarbij de vraag aan de orde geweest: wat verstaan we eigenlijk onder vitale vormen van kerk-zijn en welke mogelijk nieuwe instrumenten zijn nodig om kerkrentmeesters en kerkenraden verder te helpen? Wij merken dat lokale kerkrentmeesters, maar ook classisbesturen, die aan de slag gaan met een systematische verkenning van de toekomst, vooral geïnteresseerd zijn in de situatie van hun plaatselijke gemeente(n) in relatie tot andere vergelijkbare gemeenten binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

Daarnaast zijn ze geïnteresseerd in mogelijke toekomst-scenario's (prognoses) bij de variatie van een aantal variabelen (zoals bijvoorbeeld geldwerving, vermogensbeheer, ledenontwikkeling, huisvestingsverplichtingen, verplichtingen ten behoeve van betaalde krachten). Als VKB focussen we op een (verdere) ontwikkeling van toegankelijke en bruikbare informatievoorziening, plus de daaraan verbonden deskundigheidsontwikkeling gericht op beleidsondersteunend kerkbeheer.

Het is van belang dat de aanwezige sturingsinformatie die in de breedte van de kerk aanwezig is eventueel aangevuld wordt, maar vooral ontsloten wordt voor plaatselijke en bovenplaatselijke beleidsontwikkeling. Van belang is het, dat alle partijen die over zulke informatie beschikken of er toegang toe hebben, deze in een veilige omgeving delen met elkaar met het oog op het beste voor plaatselijke (wijk)gemeenten en kerkplekken.

De gedachte erachter is dat het van belang is dat de (wijk)gemeenten en kerkplekken (kerkenraden, kerkrentmeesters, besturen samen met hun gemeenschappen) nadenken over de vraag hoe zij kerk zijn, hoe ze dat in de (nabije) toekomst willen en kunnen zijn, en hoe ze het beheer daarop kunnen afstemmen. Daar heb je visie, geloof, hoop en vertrouwen voor nodig, inspirerende voorbeelden, maar daar heb je ook vergelijkende cijfers en analyses voor nodig.

Regionale ontwikkelingen

Tekst Adam van Bergeijk

Was een jaar geleden Microsoft Teams in de VKB-gelederen een onbekende, in de afgelopen tijd hebben inmiddels zo'n 1000 kerkrentmeesters aan informatie- en kennisdelen gedaan via dit digitale platform. De Afdelingen van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer weten hoe zij hun leden in deze tijd van dienst kunnen zijn. Een korte terugblik.

In de **Afdeling Noord-Brabant en Limburg** zijn kerkrentmeesters – digitaal – met elkaar aan de slag gegaan met het onderwerp 'toekomstscenario's'. De huidige omstandigheden dwingen kerkrentmeesters en kerkenraden tot het maken van adequaat beleid en bijbehorende keuzes. Op de langere termijn is het echter ook noodzakelijk om de ontwikkelingen in het land en in de gemeente te vertalen naar beleidskeuzes. Gerrit Westerveld ging, samen met Afdelingsvoorzitter Jan van der Giessen en de deelnemers, in op de uitdagingen waarvoor colleges zich geplaatst zien. In drie sessies werden de deelnemers bijgepraat over de laatste ontwikkelingen en konden ervaringen worden uitgewisseld.

In de **Afdeling Gelderland** is kersvers voorzitter Jan van Dijk gestart met interactieve avonden voor kerkrentmeesters. In de Betuwe (8 maart) werden ervaringen uitgewisseld, en datzelfde vond plaats op 20 april voor een gedeelte van de Veluwe. Gespreksonderwerpen waren onder andere: geldwerving, vacatures in de kerkenraad en vrijwilligersverzekeringen. Ook kerkrentmeesters in andere delen van de regio zullen nog worden uitgenodigd voor dergelijke interactieve avonden.

In de **Afdeling Noord-Holland** (25 maart) en in de **Afdeling Friesland** (15 maart) heeft Kees van Tilborg een cursusavond verzorgd over begraafplaatsen. De hoeveelheid begraafplaatsen is in Friesland het hoogste van het land, hetgeen zich ook liet weerspiegelen in het aantal deelnemers (meer dan 90). Verder organiseert de Afdeling Noord-Holland een avond over de nieuwe richtlijnen van het GCBB (Generaal College voor de Behandeling van Beheerszaken). Wim Oosterom, voorzitter van het GCBB, zal op 26 mei achtergrondinformatie geven bij deze richtlijnen.

In **Afdeling Friesland** buigt men zich ook over de vraag wat overtuigende middelen zijn en welke keuzes er gemaakt kunnen worden. Op 19 april reageerden de deelnemers op deze vraag en ontstond er een levendige discussie. Kerkrentmeester Lubbert Tilma (PG Stiens), die betrokken was bij de voorbereiding van deze avond, vertelde over de ervaringen in zijn gemeente. Andele Hellema, beleidsmedewerker van de Dienstenorganisatie gaf, vanuit de rol van het Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB) tips en adviezen. Afdelingsvoorzitter Rein Boersma leidde de discussie in goede banen en kon terugzien op een waardevolle avond.

Juridische aspecten mogen zich ook in de belangstelling verheugen. VKB-partner mr. Dr. Teunis van Kooten van Van Kooten Advocaten verzorgde in de **Afdeling Overijssel – Flevoland** (8 april) een webinar over dit onderwerp. Ook de leden in de Afdeling Utrecht kunnen, in het najaar, hiervoor een uitnodiging tegemoet zien. In diezelfde **Afdeling Utrecht** verzorgt Afdelingsvoorzitter Karin Sommer een digitale ontmoetingsavond voor kerkrentmeesters. Naar goed gebruik werd ring voor ring uitgenodigd. Op 6 april bespraken kerkrentmeesters uit de Ring Utrecht hun ervaringen en op 13 april waren kerkrentmeesters in de Ring Amersfoort met elkaar in gesprek over kerkrentmeesterlijk beheer in hun regio.

Een onderwerp dat regelmatig wordt besproken en ook wordt bekritiseerd is het programma FRIS (financieel rapportage en informatie systeem) waarin jaarrekeningen en begrotingen kunnen worden gemaakt en ingediend. Dat FRIS wel wat extra uitleg vraagt, bleek uit de honderden aanmeldingen voor de cursusavonden.

Ook kerkrentmeesters in de **Afdeling Delta** wisselden kennis, informatie en ervaringen uit via digitale avonden. In de Hoeksche Waard waren er meer dan twintig kerkrentmeester met elkaar in gesprek op 3 maart en een dag later bespraken kerkrentmeesters op Schouwen-Duiveland met elkaar over kerkrentmeesterlijk beheer en wat erbij komt kijken. Kerkrentmeesters op Zuid- en Noord-Beveland en op Goeree Overflakkee en Voorne en Putten kunnen in mei een uitnodiging verwachten voor bijeenkomsten op respectievelijk 31 mei en 3 juni.

Kerkrentmeesters in de Bollenstreek bespraken mogelijkheden op het gebied van samenwerking en de mogelijkheden van gemeente-zijn in corona-tijd. Dat was in de **Afdeling Zuid-Holland** al de vijfde bijeenkomst die digitaal plaatsvond.

Daar waar de kleinschalige ontmoetingen zijn 'uitgevonden', de **Afdeling Groningen – Drenthe** zijn de leden al gewend aan de digitale bijeenkomsten waar alle aspecten van kerkrentmeesterlijk beheer onderwerp van gesprek kunnen zijn. De nodige tips passeren de revue en colleges weten elkaar steeds beter te vinden als het gaat om specifieke kennis of ervaring. De negen ringen in hun werkgebied zijn allemaal een of reeds twee keer bijeen geweest, onder bezielende leiding van Luit Spijk.

Kerkrentmeesters die met hun e-mailadres bekend zijn bij het bureau van de VKB, ontvangen, bij activiteiten in hun regio, een uitnodiging. Bent u zojuist benoemd of bevestigd als kerkrentmeester, geef dan uw naam, kerkelijke gemeente en e-mailadres door via info@kerkrentmeester.nl.

■ GCBB en beleggen

Richtlijn, toelichting en modellen beleggingsstatuten

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Unsplash

Tot voor kort stond er alleen op de website van de VKB iets over beleggen en sinds 2012 was er een model beleggingsstatuut dat bij de VKB kon worden opgevraagd. Dat is nu afgelost door materiaal van het GCBB.

Het grote voordeel van de instelling van een Generaal College voor de Behandeling van Beheerszaken, met daaraan gekoppeld ook een voortvarende aanpak, is wel dat voor de hand liggende zaken worden opgepakt en van een soort standaard normering worden voorzien. Dat wil niet zeggen, dat alles tot drie cijfers achter de komma wordt voorgeschreven, maar wel dat er voor het financieel reilen en zeilen van de gemeenten en kerkplekken over de hele kerk heen duidelijkere markeringen ('kaders') worden uitgezet. Zodat niet het ene CCBB daar weer heel anders tegenaan gaat kijken dan de andere.

Ondertussen wordt voor beleggen voorgeschreven dat als je als gemeente of diaconie belegt (hetzij in effecten, hetzij in onroerend goed) je in ieder geval wel een beleggingsstatuut moet hebben en intern moet vaststellen (college van kerkrentmeesters/diakenen en kerkenraad) en aan het CCBB moet voorleggen. De inhoud en het beleid wordt echter decentraal door de gemeente of diaconie bepaald.

De noodzaak om geactualiseerd met beleggen iets te doen was en is natuurlijk met de handen te tasten. Zeker door de wereldwijde financiële omstandigheden kijken steeds meer partijen naar risicovollere beleggingsmogelijkheden. En hoe doe je dat als kerk, als je bij een bank voor buffers van boven een paar ton tegenwoordig geld toe moet geven?

Het is goed dat er nu een richtlijn is gekomen en modellen voor beleggingsstatuten. Voor elk soort belegging is er een eigen model beleggingsstatuut (effecten/gebouwen en bebouwd land/landbouwgronden). Met dat alles is het GCBB niet over één nacht ijs gegaan. Zelfs na een aanvankelijke vaststelling is er op basis van reacties uit het land nog weer een ronde bezinning en *fine-tuning* aan toegevoegd voor de nu in maart 2021 gepresenteerde documenten zijn vastgesteld. Maar dit is het dan nu wel als

guideline voor het beleggen (nog los van ethische afwegingen, zie daarvoor onder andere de bespreking van het boekje *Investeren als een goed rentmeester!* in dit nummer van *Kerkbeheer*).

Waar vindt u de richtlijn en de modellen? Uiteraard vindt u ze op de website van de Protestantse Kerk (zie: <https://www.protestantsekerk.nl/thema/kerkbeheer/>, scroll door naar 'beleggen'), maar ook via de website van de VKB (zie: <https://mijnvkb.kerkrentmeester.nl/kennisbank/artikel/KA-01030/nl-nl>).

■ Symposium 'Ruzie rond het sterfbed'

In het februarinummer van *Kerkbeheer* werden gemeenten die begunstigde van een erfstelling of een legaat zijn geattendeerd op het mogelijke gevaar van een conflict met andere erfgenamen. Maar ook conflicten tussen erfgenamen onderling kunnen voor gemeenteleden die dat treft heel confronterend zijn. VKB-partner Platform Christen Mediators organiseert in mei een symposium over dit onderwerp.

Tijdens het symposium wordt nagedacht over de rol die familieconflicten in de laatste levensfase spelen en of/ hoe mediators daarbij kunnen helpen. Onlangs is onderzoek gedaan naar hoe geestelijk verzorgers omgaan met familieconflicten in de laatste levensfase en daaruit bleek dat zij regelmatig met familieconflicten worden geconfronteerd in de palliatieve fase, maar dat zij zich over het algemeen niet capabel voelen om als bemiddelaar op te treden. Zij verwijzen ook niet door naar een mediator of bemiddelaar, omdat er geen bekend netwerk is van mediators die hierin gespecialiseerd zijn. Daardoor worden patiënten en hun families niet verder geholpen in het conflict, wat jammer is omdat het conflict van negatieve invloed is op het spirituele welbevinden van een patiënt en de familie. En omdat in het oog van de dood een vorm van begeleid contact of verbinding helend kan werken.

In België is de stichting ConnFinity actief (zie: <http://www.connfinity.be>) die zich op deze problematiek richt. Naast de concrete bemiddeling van een conflict bij een levenseinde hebben zij ook een cursus opgezet om *counselors* te trainen in de omgang met familieconflicten bij een levenseinde. Twee leden van de stichting zullen tijdens het symposium een bijdrage leveren en een voorbeeld delen van een concrete conflictbemiddeling en de opzet

Symposium 'Ruzie rond het sterfbed'

Datum: 26 mei 2021

Locatie: De Brugkerk in Amersfoort

Schuilburgerweg 2,

3816 TB Amersfoort

Tijd: 13.00 – 17.00 uur

Prijs: Voor leden Platform Christenmediators gratis, voor niet-leden €75,-

van hun cursus toelichten. Verder zal de in Nederland actief opererende stichting Nalatenschapsmediation (<https://nalatenschapsmediation.com>) een bijdrage leveren. Vanuit deze stichting zal verteld worden wanneer en hoe nalatenschapsmediation vorm krijgt en wat nut en noodzaak van nalatenschapsmediation is.

Naar verwachting vindt het symposium gewoon door, maar afhankelijk van de dan geldende coronaregels zullen eventueel extra maatregelen worden getroffen om alles coronaproof te kunnen laten plaatsvinden. Deelnemers worden op de hoogte gehouden via de website <https://platformchristenmediators.nl/> waar ook het programma en inschrijvingsformulier te vinden zijn.

■ Renovatie Goede Herder Kerk Grootegast

Na een intensieve renovatieperiode is de PKN-kerk in Grootegast (Gr.) weer open. De kerk is ontworpen door de bekende architect E. Reitsma. Bij de renovatie is geprobeerd zo veel mogelijk zijn gedachtegoed in ere te houden.

Het hele proces heeft maanden tijd gekost. De kerkzaal kon niet voor diensten gebruikt worden. Eerst werd hier-

voor nog gebruik gemaakt van de zaal 'De Schaapskooi', maar door de coronaregels is overgegaan op online-diensten. Nu wordt de gerenoveerde kerkzaal weer voor diensten met kleine groepen gebruikt.

De ingeschakelde bedrijven hebben prachtig werk geleverd, maar zeker ook de vrijwilligers. Veel gemeenteleden hebben met kennis en kunde de handen uit de mouwen gestoken.

Zo is de kerkzaal voorzien van een groot podium, vernieuwd plafond met blauwe ster, opnieuw gelakte banken, stoelen, een nieuwe vleugel, etcetera. En ook de andere zalen zijn grondig onder handen genomen.

Op 24 april werd er voor belangstellenden een kijkdag georganiseerd. Zodra de coronaregels het toelaten zal er een feestelijke openingsdienst worden gehouden. De organisatie hiervoor is in volle gang. Later dit jaar – wellicht september – zal er een feestelijk weekend voor het hele dorp worden gehouden.

■ Discussie rond 'siepelkerk' van Dwingeloo

Inzetten van vermogen om te investeren in verbetering van je gebouw, in dit geval om de multifunctionaliteit te vergroten, gaat niet altijd zonder slag of stoot. In Dwingeloo worden de verschillen van inzicht over een geplande verbouwing van de monumentale dorpskerk tussen de kerkenraad en de erfgoedvereniging Heemschut inmiddels breed in de pers geventileerd.

De verbouwplannen voorzien onder andere in een tweetal uitbouwen aan de noordzijde van de kerk, nodig voor het houden van vergaderingen en catechisaties, en een podium in het koor. Verder wordt een tweetal ooit dichtgemetselde ingangen weer geopend; vanwege het podium wordt de preekstoel vijf meter naar voren geplaatst en er wordt een glazen wand aangebracht om de kerk efficiënter te kunnen verwarmen.

Het Dagblad van het Noorden schrijft in een artikel van 14 april jl. dat de voorzitter van Heemschut Drenthe een brief aan burgemeester en wethouders heeft gestuurd om zijn misnoegen over de plannen te uiten. Daarbij worden grote woorden niet geschuwd: 'declassering van een rijksmonument', 'act van vandalisme', 'abces' (daarmee wordt de aanbouw bedoeld) en 'cultureel vandalisme'.

Het is jammer dat dit soort meningsverschillen in de pers moeten worden uitgevochten. En een voorbeeld voor andere kerkenraden die met vergelijkbare plannen bezig zijn, hoe hoog de emoties kunnen oplopen, zelfs als je

(voor zover wij uit de bronnen kunnen opmaken hoe het in Dwingeloo is gebeurd) als kerkenraad heel zorgvuldig hebt gecommuniceerd. Misschien heeft corona er wat mee te maken; drukbezochte inspraakavonden waren niet mogelijk en het informatiefilmpje dat in plaats daarvan is ingezet viel bij de opposenten ook al verkeerd ('charme-offensief').

Onderliggend in de Dwingelder discussie is het gevoel dat je aan een monument geen veranderingen aan mag brengen, maar de 'oorspronkelijke staat' dient te handhaven. Maar wat is die 'oorspronkelijke staat'? De dorpskerk in Dwingeloo stamt uit de 15e eeuw (of is mogelijk zelfs nog twee eeuwen ouder) maar de karakteristieke 'siepel' (Drents voor 'ui') is pas in 1643, op instigatie van een drost van Drenthe met een kennelijk wat uitbundige smaak, geplaatst (dat zal ook niet iedereen mooi hebben gevonden), en bijvoorbeeld het houten tongewelf in art deco stijl zal in 1923 ook wel wat wenkbrauwen hebben doen fronsen.

Naar het artikel 'Heemschut: plannen met kerk vandalisme' uit het Dagblad van het Noorden, 15 april 2021.

Onderscheidingen van de VKB

G. van de Streek en G. van de Streek-Zieleman, Oldebroek

K. Blokland, Sliedrecht

M. van der Kooij-den Haan, Schipluiden

GOUD

toegekend aan:

Gerrit van de Streek, Oldebroek,
ruim 35 jaar koster

Gerrigje van de Streek-Zieleman,
Oldebroek, ruim 35 jaar koster

ZILVER

toegekend aan:

Kornelis Blokland, Sliedrecht,
25,5 jaar archiefbeheerder

OVERIGE ONDERSCHIEDINGEN

toegekend aan:

Maatje van der Kooij-den Haan,
Schipluiden, ruim 70 jaar organiste

Rectificatie

In het maartnummer van Kerkbeheer stond vermeld dat de heer Jacob Hendrikus van Doorn het gouden draaginsigne VKB had ontvangen voor 37 jaar dienst als organist. Dit is onjuist. De heer Van Doorn is 55 jaar actief geweest als organist en heeft derhalve het draaginsigne in goud met briljant ontvangen.

J.H. van Doorn, Rivierenland Oost

De erpenning in standaard

Naast de draaginsignes in brons, zilver, goud en goud met briljant, hebben wij ook een erpenning in standaard in ons assortiment, te verkrijgen in zowel de VKB- als de PKN-variant.

Verdient er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding? Kijk op dan op onze website:

www.kerkrentmeester.nl/onderscheidingen-insignes

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

herbestemming
restauratie
renovatie
nieuwbouw

Restauratie-architect (GEAR)
Erkend Monumenten Adviesbureau (EMA)

www.lakerveld-noordeloos.nl - 0183 582 600

Silas Groep

Partner van kerken

Hoe wilt u kerk zijn, nu en in de toekomst?
Daar gaat het om en dat maakt onze aanpak uniek:
wij benaderen materiële vraagstukken van kerken
namelijk vanuit de missie van de kerken.

De Silas Groep ondersteunt geloofsgemeenschappen en helpt u op voorwaardenscheppend terrein. Kerken zijn heel verschillend en daarom leveren wij maatwerk.

KKA
Administraties & Advies

KKG
Rentmeesters & Makelaars

KKG Adviseurs
Rentmeesters & Makelaars

www.SilasGroep.nl
☎ 033 - 467 10 12 📞 033 - 467 10 10

schaapsound

**COMPLETE
KERK-TV
BEDIENING
OP EEN TABLET**

Meerdere camera's en
streams mogelijk.

Neem contact op voor meer informatie.

NIEUW!

KERKGELUIDSINSTALLATIES | PRESENTATIE/KERKTV
AKOESTIEK | NETWERK/WIFI | VERLICHTING | DOMOTICA

Zwolle | Ridderkerk | Roermond
www.schaapsound.nl

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com

